

PATVIRTINTA
Pasvalio lopšelio-darželio „Eglutė“
direktoriaus 2019 m. rugpjūčio 26 d.
įsakymu Nr. DV-39

**PASVALIO LOPŠELIS-DARŽELIS „EGLUTĖ“
IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA
VAIKYSTĖS TAKELIU**

SUDERINTA
Pasvalio lopšelio-darželio
„Eglutė“ tarybos pirmininkė

Kristina Garšvaitė
2019 - 05 - 23

SUDERINTA
Pasvalio rajono savivaldybės administracijos
Švietimo ir sporto skyriaus vedėjas

Gvidas Vilys
2019 - ____ - ____

Pasvalys, 2019

TURINYS

BENDROSIOS NUOSTATOS	3
IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI	6
TIKSLAI IR UŽDAVINIAI	7
UGDYMO TURINYS IR METODAI	8
TEMATIKA	9
IKIMOKYKLINIS (ANKSTYVASIS AMŽIUS 1,5-3 M.)	10
IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (3-6 M.)	18
UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS	42
REKOMENDACIJOS	43
NAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	53
PRIEDAI	54
IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS	

PASVALIO LOPŠELIS-DARŽELIS „EGLUTĖ“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA „VAIKYSTĖS TAKELIU“

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Pasvalio lopšelis-darželis „Eglutė“ – juridinis asmuo ir savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nu-tarimais, Vaiko teisių konvencija, LR vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, ikimokyklinio ir prieš-mokyklinio ugdymo koncepcija ir kitais vaikų ugdymą reglamentuojančiais aktais, Švietimo ir mokslo ministerijos ir steigėjo priimtais teisės aktais, įstaigos nuostatais, vidaus darbo taisyklėmis bei darbuotojų pareiginiiais aprašais.

1. Pasvalio lopšelis-darželis „Eglutė“ (toliau lopšelis-darželis „Eglutė“) yra neformaliojo švietimo mokykla, savivaldybės institucija, priskiriama ikimokyklinio ugdymo mokyklų tipui.

Adresas: Gėlių g. 8, LT-39140 Pasvalys, tel.: (8 451) 51 972 el. pašto adresas: egluteld@pas-valys.lt, interneto svetainės adresas: <http://www.eglute.lt>.

2. Vaikai ir jų poreikiai. Lopšelio-darželio „Eglutė“ ikimokyklinio ugdymo programa „Vai-kystės takeliu“ siekiama tenkinti pagrindinius 1 – 6 metų vaiko poreikius: saugumo, sveikatos, judė-jimo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos srityse. Ugdymo programoje atsižvelgta į individualiuosius ir specialiuosius (gabių ir talentingų, dvikalbių, socialinės atskirties aplinkoje augančių vaikų ir kt.) poreikius.

3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas. Lopšelio-darželio „Eglutė“ pedagogai kom-petentingi, įgiję aukštas kvalifikacines kategorijas, gebantys keistis, aktyviai ieškantys naujovių ir jas įgyvendinantys. Lopšelis-darželis yra besimokanti organizacija, turi įgijusi projektinio planavimo darbo šalyje patirtį, tarptautinio bendradarbiavimo Comenius projektuose patirtį. Projektinė veikla sėkmingai integruota į kasdieninį vaikų veiklą. Pedagogai geba pagrįsti savo veiklą, ją sisteminti ir skleisti pozityviąją darbo patirtį. Lopšelyje-darželyje „Eglutė“ yra suburtos ir sėkmingai plėtoja savo veiklą sveikos gyvensenos, etnokultūrinė, meninio - muzikinio, ekologinio, kūno kultūros ir šokio kūrybinės darbo grupės. Pedagogai iniciuoja, organizuoja ir dalyvauja rajono, Pasvalio miesto veik-loje (akcijos, parodos, konkursai, šventės, projektai).

Vaikų ugdymo procese akcentuojami esminiai pedagogo veiklos principai ir uždaviniai:

- kurti žaidybinę aplinką – paruošti saugią vietą veiklai, parinkti priemones, žaislus;
- skatinti vaikus žaisti, žaisti kartu su jais;
- įsiklausyti į vaikų siūlomą žaidimų tematiką, padėti pasirinkti žaislus, žaidimus;
- ieškoti vaikų veiklai motyvavimo priemonių;
- savo pavyzdžiu rodyti kaip bendrauti: pasisveikinti, padėkoti, paprašyti, pagirti, atsiprašyti;
- inspiruoti (pasiūlyti idėją, sudominti trumpalaikiais ir ilgalaikiais gamtos stebėjimais, sukurti probleminę situaciją, paskaityti literatūros kūrinį, paprašyti vaikų pagalbos ir kt.) vaikų veiklą mažomis grupelėmis;
- taikyti vaikų veikloje informacines komunikacines technologijas;
- supažindinti vaikus su įvairiais mokymosi būdais, skatinti vaikus rinktis ir išbandyti įvairias priemones, eksperimentuoti;
- turtinti vaiko patirtį: pokalbiai vaikams aktualiomis temomis, išvykos, stebėjimai, grožinės literatūros, tautosakos skaitymas, paveikslėlių žiūrėjimas, matytų televizijos laidų, filmų ap-tarimas, vaikų teatro pasirodymų organizavimas;

- skatinti vaikų savarankiškumą;
- organizuoti judrius ir ramius žaidimus, estafetes, varžytuves, sporto, sveikatinimo pramogas, akcijas;
- sužadinti vaiko kūrybiškumą;
- rengti kartu su vaikais vaikų darbų parodėles;
- skatinti vaikų pirmuosius, savarankiškus dorovinius bei estetinius vertinimus;
- stebėti, fiksuoti, analizuoti vaikų veiklą;
- supažindinti tėvus su vaiko gebėjimais ir pasiekimais.
- skatinti vaikų pirmuosius, savarankiškus dorovinius bei estetinius vertinimus;
- stebėti, fiksuoti, analizuoti vaikų veiklą;
- supažindinti tėvus su vaiko gebėjimais ir pasiekimais.

4. Švietimo teikėjo savitumas. Lopšelis-darželis „Eglutė“ bendro tipo ikimokyklinė ugdymo įstaiga, kurioje ugdomi vaikai nuo 1,5 m. iki mokyklos. Lopšelyje–darželyje vaikų sveikata yra prioritetinga veiklos sritis. Lopšelis-darželis „Eglutė“ priklauso sveikatą stiprinančių mokyklų tinklui „Sveika mokykla“ (2000 m.), pasirinkęs sveikos gyvensenos kryptį, puoselėja sveikos gyvensenos idėjas, dirba pagal individualią „Aukime sveiki kartu“ (2018–2022 m.m.). 2018 m. Lietuvos sveikatą stiprinančių mokyklų tinklo 25-mečiui paminėti III nacionalinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Vaikų sveikatos stiprinimas. Nuveikti darbai ir nauji iššūkiai“ Lopšelis-darželis „Eglutė“ apdovanotas Sveikatos apsaugos ministro A. Verygos ir Švietimo ir mokslo ministrės J. Petrauskienės Padėkos raštu, įteikta vėliava ir iškaba „Sveika mokykla“.

Lopšelis-darželis yra respublikinės pedagogų asociacijos „Sveikatos želmanėliai“ narys, dalyvauja ilgalaikėje sveikatos ugdymo programos projekte „Sveikatiada“. Esame respublikinio LTOK projekto „Olimpinė karta“ narė. Ugdymas paremtas komandiniu darbu, projektinio darbo metodu, vaikų pažangos vertinimo rezultatų analize, vertinimu ir įsivertinimu.

Lopšelio-darželio struktūrą sudaro 10 grupių: 2 priešmokyklinio ugdymo grupės, 2 ankstyvojo amžiaus grupės, 6 ikimokyklinio ugdymo grupės. Įstaigoje sudarytos sąlygos ugdytis tautinių mažumų ir socialinės atskirties vaikams. Ugdymo modelis – 10,5 val. Vaikų grupės komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnius. Lopšelyje-darželyje teikiama specialiojo pedagogo(logopedo) pagalba. Lopšelio-darželio „Eglutė“ ugdomosios veiklos prioritetai: sveikatos stiprinimas ir saugojimas, SE ugdymas (Ikimokyklinio ugdymo programa Kimochis), STEAM ugdymas (gamtos mokslai, informacinės technologijos, inžinerija, menas ir matematika), etnokultūros vertybių perdavimas ir perėmimas.

5. Tėvų (globėjų, rūpintojų) ir vietos bendruomenės poreikiai.

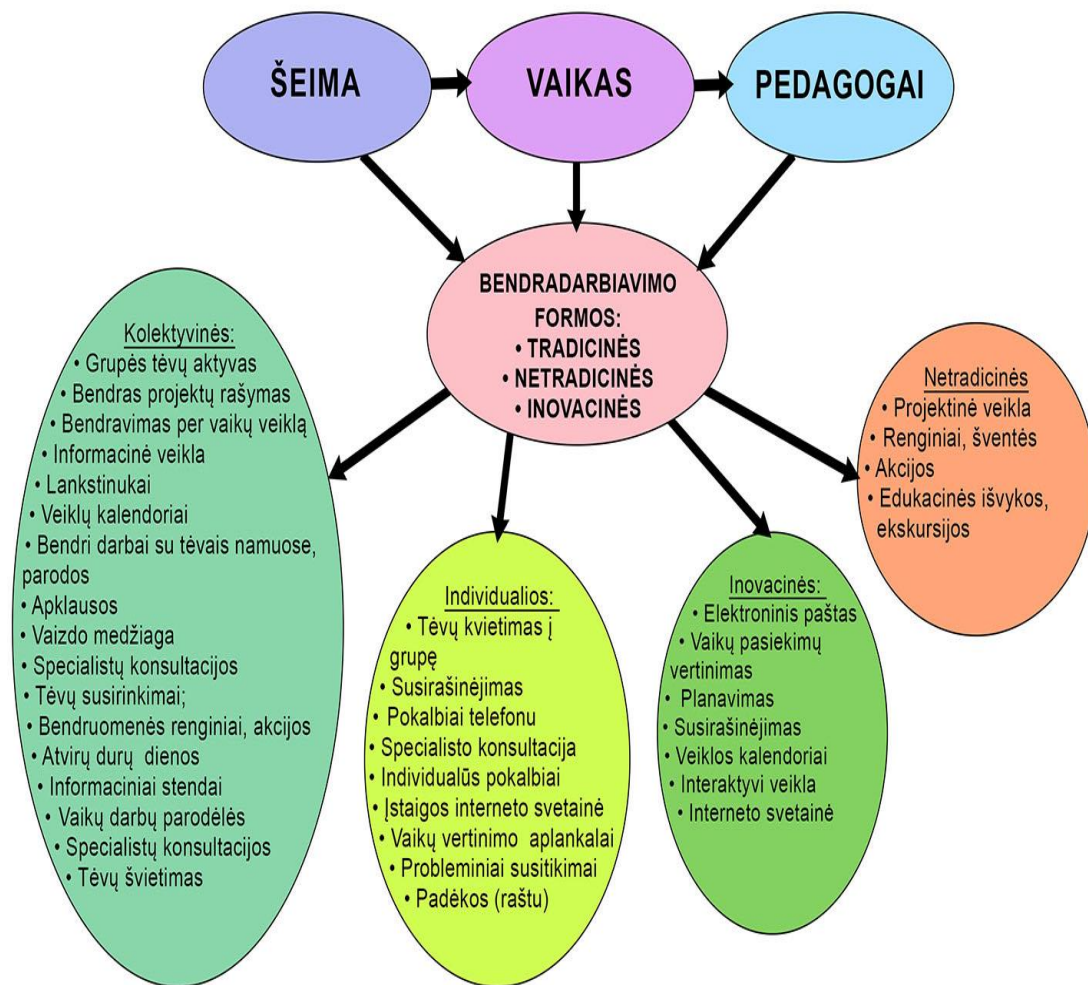
Tėvai (globėjai) pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais, drauge su pedagogais sprendžiantys vaiko ugdymo turinio, rezultatų vertinimo klausimus. Ugdytinių tėvams (globėjams) organizuojama švietimo pagalba, kuri vykdoma taikant įvairias bendradarbiavimo su šeima formas Lopšelyje - darželyje. Sukurtas internetinis tinklapis (www.egluteld@pasvalys.lt), facebook, padeda informuoti ir šviesti ugdytinių tėvus, bendruomenę, visuomenę.

Vaikų ugdymas Lopšelyje–darželyje tobulinamas siekiant vaiko, šeimos ir Lopšelio–darželio bendruomenės bendradarbiavimo. Tai yra partnerystės pagrindas. Lopšelis-darželis tęsia vaiko ugdymą, siekdamas papildyti ugdymo šeimoje patirtį. Bendradarbiaudami su vaiko šeima:

- Dalijamės pastebėjimais, rūpesčiais ir džiaugsmiais;
- Informuojame apie ugdymo(si) pasiekimus ir sunkumus;
- Kviečiame dalyvauti bendruose projektuose, renginiuose, išvykose;

- Bendrai svarstome ugdymo kokybės tobulinimo klausimus;
- Drauge švenčiame kalendorines tautines, tradicines šventes.

Lopšelio-darželio „Eglutė“ veiklos paskirtis – padėti šeimai, ugdyti vaiką, atliepti tėvų lūkesčius ir poreikius. Bendruomenė siekia: vykdyti socialinės paramos šeimai programą: pažinti ugdytinių šeimoms (organizuoti susirinkimus, įtraukti į projektus, bendrus renginius, individualius pokalbius ir kt.), rinkti informaciją apie vaiką supančią emocinę, socialinę ir kultūrinę aplinką, numatyti vaiko ugdymo(si) darną garantuojančias sąlygas.

6. Regiono savitumas. Tenkinant poreikį pažinti artimiausią aplinką, vaikai supažindinami su lopšelio-darželio „Eglutė“ mikrorajono aplinka, su miesto, rajono ypatumais. Tai tipiškas šalies šiaurinės dalies lygumų rajonas – derlingų upių slėnių kraštas. Pagal užimamą plotą Pasvalio rajonas yra vienas mažiausių šalyje. Šiam kraštui būdingos lygumos, kurių atsiradimo priežastis yra net prieš 350 milijonų metų plytėjęs vandens baseinas – senovinės negilios marios. Tai karstinių įgriuvų ir smegduobių vietovė, ypatinga savo Smegduobių parku, Girnų muziejumi, Žaliuoju šaltiniu, Krašto muziejumi, Baltijos kelio istorija, garsiais šio krašto žmonėmis: B. Brazdžionis, M. Karčiauskas, G. Petkevičaitė-Bitė ir kt.

7. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą. Ugdymas organizuojamas vadovaujantis humanistinės pedagogikos holistiniu (visuminiu) požiūriu į ugdomą asmenybę jos saviraidos procese. Humanistinė pedagogika vaiką priima tokį, koks jis yra. Esminė priemonė tikslui pasiekti yra bendravimas, kuris teikia vaikams kasdienį džiaugsmą, stiprina jų asmenybę, dovanoja jiems pasirinkimo laisvę, įžiebia

bendradarbiavimą. Ugdymas nukreiptas į vaiko individualią pažangą be prigimčiai svetimos prievartos ir visų su ja tiesiogiai susijusių priemonių.

8. Lopšelio-darželio „Eglutė“ ikimokyklinio ugdymo programa „Vaikystės takeliu“ turi laiduoti numatytą vaiko asmenybės siekį, t.y. suformuoti asmenybės žinių, gebėjimų, vertybių komplekso išraišką, kuri veiksmingoje veikloje įtakotų vaiko veiklos pažangą. Programos turinio plėtotė turi sukurti naują ugdymo kokybę: atnaujinti pedagogų veiksenas, patobulinti ugdymo turinį, užtikrinti vaiko sąveika su edukacine aplinka ir padėti šeimai ugdyti vaiką. Programa atnaujinama, tobulinama pagal poreikį. Programa parengta, atsižvelgiant į įstaigos ilgalaikės veiklos patirtį, Pasvalio miesto bendruomenės poreikius, lūkesčius, kiekvieno vaiko reikmes, gerbiant kultūrinių tradicijų įvairovę. Lopšelyje–darželyje ugdymas grindžiamas orientuojantis į vaiko socialinę patirtį, pasiekimus, taikomi pažangūs ugdymo metodai. Grupės aplinka (veiklos centrai), priemonės ir veiklos planavimas skatina kiekvieno vaiko vystymąsi, sudaro galimybę individualizuoti ugdymą. Vykdomi įvairūs projektai, sveikos gyvensenos ugdymas integruojamas į bendrąsias ugdymo programas. Ikimokyklinis amžius yra labai svarbus žmogaus tarpsnis, nes šiuo laikotarpiu susiklosto asmenybės pagrindai. Vaikams turi būti keliami pamatuoti reikalavimai, suteikta galimybė ugdytis taip, kad būtų maksimalizuota ugdymo(si) sėkmės galimybė. Suaugusiojo vaidmuo – padėti vaikams nugalėti kliūtis tobulėjimo kelyje. Šiuolaikinis ugdymas grindžiamas supratimu, kad ugdymas(is) yra konstruktyvi paties individo veikla, sudarant jam ugdymo(si) sąlygas bei suteikiant paramą. Vaikai ugdomi, remdamiesi sukaupta patirtimi, įgūdžiais bei jiems būdingais pasaulio pažinimo ir mokymosi būdais. Pedagogas privalo parinkti ugdymo metodus, kurie tenkintų individualius vaiko poreikius. Programa remiasi Lietuvos strateginiuose švietimo dokumentuose išskiriamosiomis

prioritetinėmis laukiamų ugdymo rezultatų kryptimis: vaiko individualių galių plėtojimu, t. y. pozi

tyviai nusiteikęs, vaiko santykių su kitais plėtojimu, t. y. bendraujantis ir bendradarbiaujantis bei aktyvus visuomenės narys, ir vaiko įgalinimas mokytis, t. y. pasirengęs mokytis visą gyvenimą.

Lopšelyje–darželyje grupės komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžių, todėl Programoje pirmiausia orientuojamasi į svarbiausius atitinkamo amžiaus tarpsnio vaikų poreikius bei gebėjimus. Programoje vaikų amžius siejamas su pasiekimų žingsniais: 1 žingsnis – 1 metai, 2 žingsnis – 2 metai, 3 žingsnis – 3 metai, 4 žingsnis – 4 metai, 5 žingsnis – 5 metai, 6 žingsnis – 6 metai. Vaiko pasiekimų žingsniai veda link ikimokyklinio ugdymo(si) rezultato – šešerių metų vaiko esminių nuostatų ir gebėjimų, kurios pateiktos Programoje.

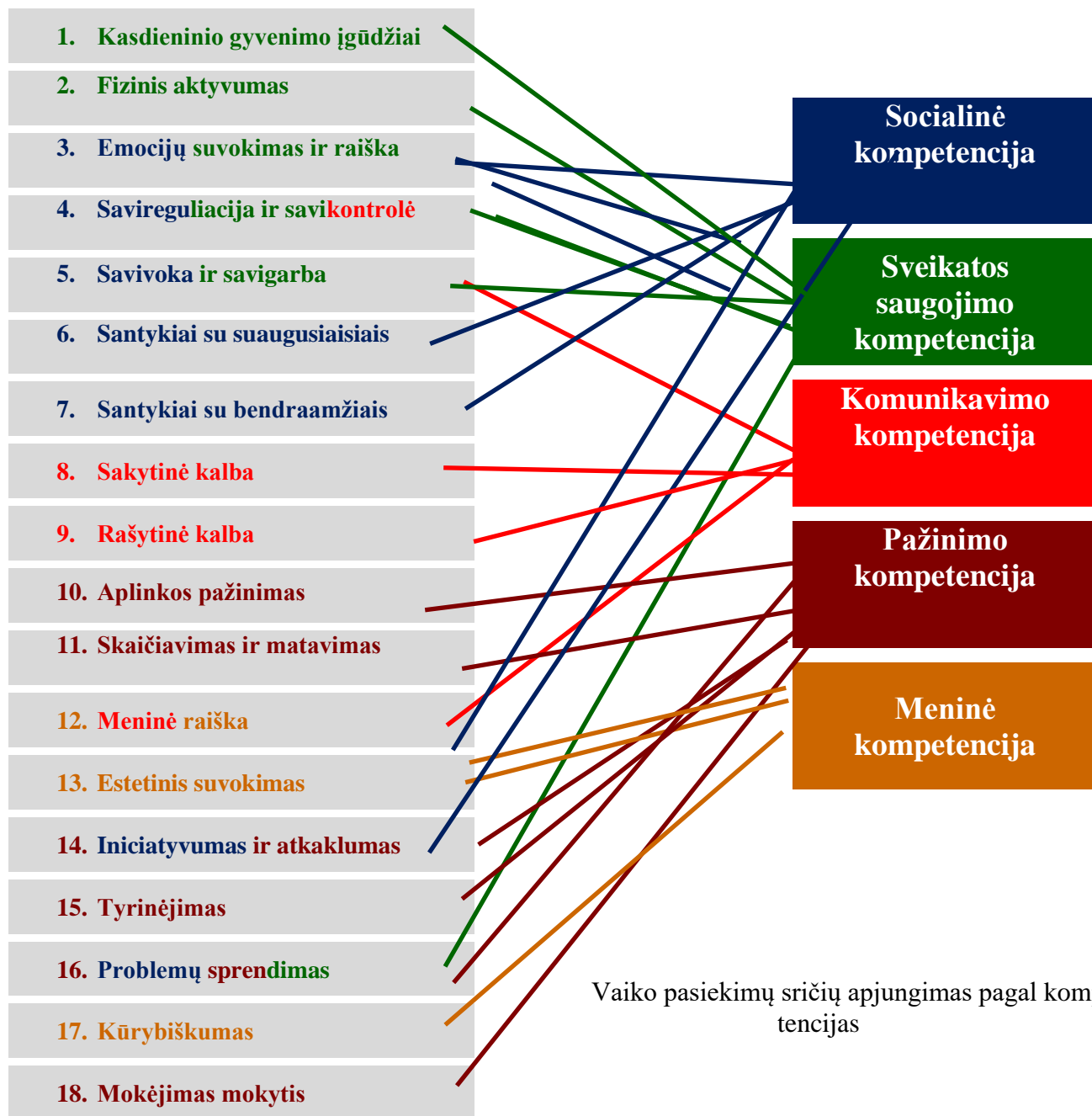
Programa parengta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu, Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu, Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą: Lietuvos Respublikos švietimo Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Vaiko gerovės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Mokyklos nuostatais.

Lopšelyje–darželyje vaiko ugdymas nukreiptas į vaiko poreikius: žaisti, kurti, tyrinėti, judėti bei tenkinti individualius vaiko poreikius. Vaikas veikdamas tai, kas jam įdomu, bendraudamas su bendraamžiais ir suaugusiais, įgyja socialinių, pažintinių, meninių gebėjimų, tampa fiziškai ir emociškai brandesnis, labiau savimi pasitikintis, laisvesnis, kūrybiškesnis, įdomesnis draugams. 5-ios vaiko ugdymosi kryptys sudarytos iš 18-os vaiko pasiekimų sričių, kurios aprašytos Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo rekomendacijose. Ugdymo turinyje, trumpuose aprašymuose, atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymosi kryptų ir pasiekimų sričių charakteristikos. Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje pasiekimų srityje numatyti ugdymosi sėkmei aktualiausi gebėjimai ir pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai.

Ikimokyklinės programos vaikų ugdymo turinyje išskiriami vaiko gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti 1,5–3 m. vaikas (ankstyvasis amžius) ir 4–6 m. vaikas (ikimokyklinis amžius). Taip pat

programoje išskirti brandesnių vaikų ugdymosi gebėjimai ir kiti vaikų pasiekimai, kurie integruojami į visas ugdymosi sritis. Išskirti gebėjimai padės pedagogams įvertinti individualią vaikų pažangą.

Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, kurioje numatomas vaiko ugdymas pagal penkias kompetencijas: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninė.

Vaiko pasiekimų sričių apjungimas pagal kompetencijas

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

9. SVEIKATINGUMO PRINCIPAS. Sudaryti fiziškai saugią aplinką, ugdyti nuostatą laikytis asmens higienos, aktyvios veiklos. Ugdymo turinį orientuoti į vaiko fizinio, psichinio ir socialinio ugdymo darną.

10. TAUTIŠKUMO PRINCIPAS. Perimti, perduoti ir puoselėti tautos kultūros vertybes, Pasvalio krašto, Aukštaitijos regiono papročius tradicijas.

11. INTEGRALUMO PRINCIPAS. Siekti ugdymo turinio vientisumo, lankstumo, integralumo. Plėtoti vaiko visuminį pasaulio suvokimą ir jo veiklos patirtį.

12. HUMANIŠKUMO PRINCIPAS. Orientuoti ugdymo programos turinį į vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybę, savarankiškumą, pagarbą jam. Gerbti vaiką kaip asmenybę; jo teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį, religinius įsitikinimus ir kt.

13. INDIVIDUALIZAVIMO IR DIFERENCIJAVIMO PRINCIPAI. Ugdyti vaiką atsižvelgiant į jo gebėjimus, turimą patirtį, pomėgius, poreikius, skirtingus pažinimo būdus, brandos ypatybes.

14. TIKSLINGUMO PRINCIPAS. Analizuoti, vertinti, tobulinti ir atnaujinti ikimokyklinio ugdymo programą ir jos turinį pagal poreikį, įvertinant pokyčių raidą.

15. TĘSTINUMO PRINCIPAS. Atsižvelgti į turimas vaiko kompetencijas, gebėjimų lygmenį, individualias ugdymo(si) perspektyvas ir sudaryti nenutrūkstamo ugdymo proceso prielaidas, vaikui pereinant iš vienos ugdymo pakopos į kitą.

III. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

16. Tikslas.

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir bendraamžiais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

17. Uždaviniai:

1. Atsižvelgiant į vaiko poreikius, gebėjimus, galias, tėvų lūkesčius, sudaryti vaikui saugią ir turiningą ugdymo(si) aplinką.
2. Skatinti veikti, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais, suaugusiais plėtojant jo emocinę, socialinę ir kultūrinę patirtį.
3. Saugoti, palaikyti ir stiprinti vaiko psichinę ir fizinę sveikatą, formuoti sveikos ir saugios gyvensenos sampratą, nuostatas ir įgūdžius, tenkinti aktyvaus judėjimo poreikį.
4. Ugdyti neišplėtotą vaiko kalbą kaip saviraiškos, bendravimo, pažinimo priemonę žaidžiant, interpretuojant, fantazuojant.
5. Sudaryti sąlygas vaikui kurti ir pajauti kūrybos džiaugsmą, grožėtis aplinka ir menu (gerbia tradicinį meną ir susipažįsta su šiuolaikinio meno pavyzdžiais), skatinti atskleisti savo vidinį pasaulį meno priemonėmis ir kitais būdais.
6. Tenkinti pažintinius vaiko poreikius smalsaujant, tyrinėjant, tobulinant jau įprastus pasaulio pažinimo būdus, išbandant naujus.
7. Puoselėti krašto tradicijas, papročius, etninės kultūros pradus.

IV. UGDYMO TURINYS, METODAI

Lopšelyje-darželyje „Eglutė“ ugdymas (is) orientuotas į **sveikatos saugojimą ir stiprinimą** (fizinių ir psichinių galių puoselėjimą), **socialinį emocinį ugdymą, STEAM ugdymą, savęs pažinimą** (savo individualumo suvokimą, teisingo ir pagarbaus požiūrio į artimiausią aplinką ugdymą), **tarpusavio santykiu** (tarpusavio santykių modeliavimą ir plėtojimą, pagarbaus santykio su savimi ir aplinkiniai ugdymą), **tautiškumą bei pilietiškumą** (praeties ir dabarties ryšio suvokimą, pagarbaus santykio su tautos kultūrinėmis vertybėmis ugdymą). Ugdymo turinys paremtas visuminiu pasaulio pažinimu, plėtojant ugdymui (si) būtinas kompetencijas (sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo, socialinę, meninę). Siekiama tinkamai organizuoti vaikų veiklas, sudaryti sąlygas vaikui savarankiškai veikti, derinant su numatyta bei organizuota veikla. Sukurti stimuliuojančią aplinką, padedančią atsiskleisti vaikų gebėjimus.

Vaiko ugdymas nukreiptas į vaiko poreikius: žaisti, kurti, tyrinėti, judėti bei tenkinti individualius vaiko poreikius. Vaikas, veikdamas tai, kas jam įdomu, bendraudamas su bendraamžiais ir suaugusiais, įgyja socialinių, pažintinių, meninių gebėjimų, tampa fiziškai ir emociškai brandesnis, labiau savimi pasitikintis, laisvesnis, kūrybiškesnis, įdomesnis draugams. Ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į Ikimokyklinio ugdymo metodines rekomendacijas (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. 2015 m.) ir Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą (Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. 2014 m.). Vaikų gebėjimų ugdymo(si) pagrindinis metodas – žaidimas. Todėl kiekvienas pedagogas ieško tokių darbo metodų ir būdų, kurie geriausiai padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir uždavinių. Taikomi tokie metodai, kurie padėtų atsiskleisti kiekvieno vaiko individualumui bei kūrybinėms galioms, kurie turėtų vaikams patrauklių žaidybinių elementų bei skatintų vaikų praktinių įgūdžių formavimą(si) ir patirtinį vaikų ugdymą(si).

Ugdymo turinyje, trumpuose aprašymuose, atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymosi kryptių ir pasiekimų sričių charakteristikos. Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, kurioje numatomas vaiko ugdymas pagal penkias kompetencijas: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninė kompetencijų sritis, nurodomos vaiko veiksenos, ugdymo gairės.

Taikomi įvairūs, į vaiką orientuoto aktyvaus ugdymo metodai:

Žaidimas – pagrindinė veikla pažinti save ir aplinkinius, supančią aplinką, tenkinti savo svarbiausius poreikius. Žaidimas turi didelę įtaką vaiko kūrybinių galių plėtotei, skatina vaiko gebėjimų formavimąsi.

Spontaniškas ugdymas – pritariama bet kokiai vaiko inicijuotai veiklai, ji gerbiama ir laikoma vertinga patirtimi, ugdymui panaudojamos netikėtos situacijos.

Stebėjimas, eksperimentas – pagilina ugdytinių žinias, ugdo gebėjimą pritaikyti jas, aiškinant natūralius procesus ir reiškinius.

Diskusijos – problemų, reiškinių aptarimas, minčių, idėjų išsakymas, išklausant kito nuomonę, konfliktų sprendimas. Sudaroma galimybė vaikui spręsti visus su juo susijusius gyvenimo klausimus: aplinkos kūrimo, veiklos planavimo. Pedagogas įsiklauso į vaiko siūlymus, kartu su vaiku mąsto ir sprendžia įvairias problemas, aiškinasi reiškinius, jų esmę.

Ekskursijos, išvykos – po gimtąjį miestą Pasvalį, muziejų, įžymias vietas.

Parodos – ugdytinių kūrybinių darbų parodos įstaigos bendruomenei ir mieste.

V. TEMATIKA

Kiekvieno mėnesio paskutinis penktadienis – sveikatingumo diena.

Į ugdomąją veiklą integruota SE ikimokyklinio ugdymo programa Kimochis (8 pamokėlės per mėnesį).

Į ugdomąją veiklą integruota Ikimokyklinė Olimpinių ugdymo programa

Į ugdomąją veiklą integruotas STEAM ugdymas.

STEAM ugdymo procese naudojamos tokio ugdymo organizavimo formos, kaip: eksperimentai, tyrimai, grupiniai projektai, informacinių technologijų taikymas.

19. 1. Temos 1,5-3 metų vaikams

Rugsėjis

- Rudens darbai ir gėrybės
- Turtinga sodo ir daržo kraitė
- Duonutė – pyragų močiutė
- Rudenėjantis miškas

Lapkritis

- Kur gyvena gyvulėliai
- Valgau sveikai – jaučiuosi gerai
- Aš toks, tu kitoks
- Geometrinių figūrų šalyje

Gruodis

- Aš mergytė, aš berniukas
- Sveika, balta žiemužė
- Kodėlčiukų šalyje
- Paslaptinga Kalėdų naktis

Sausis

- Žiemos ledo karalystė
- Žiemojantys paukščiai ir žvėreliai
- Mes nulipdėm sniego senį
- Vienas, du, trys...

Vasaris

- Augame sveiki, stiprūs, mylimi
- Žiema, žiema bėk iš kiemo
- Aš – gintaro šalies pilietis
- Šok, judėk, sportuok

Kovas

- Amatai, verslai, meistrystė
- Pavasario pranašai

- Saugau Žemę, kurioje gyvenu
- Mes – iš pasakų šalies

Balandis

- Sveikatos savaitė
- Velykų bobutės kraitelė
- Smalsučių savaitė. Tyrinėjimai ir atradimai
- Šilti jausmai baltais žiedeliais sninga

Gegužė

- Gimtą kalbą mylėk – ji padės tau pasaulį pažinti
- Spalvų pasaulio margumynai
- Mūs dantukai kaip kaltukai
- Aš ir tėtis

Birželis

- Vaikystės spindulėlis
- Smėlio pilys
- Rasos šventė
- Vabzdžių karalystėje

Kompetencija	Sritis	Vertybė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaikų veiksenos, metodai, priemonės, projektai
				1,5 – 3 metai
S O C I A L I N Ė	Savivoka ir savigarba	Save vertina teigiamai	Supranta savo asmens tapatumą, pasako, kad yra berniukas, mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	Kalboje vartoja įvardžius „aš“, „mano“. Žino savo vardą, rodo į save pirštu. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, skiria berniukus nuo mergaičių. Tyrinėja save veidrodyje. Atpažįsta, parodo pagrindines kūno dalis.
				Veido išraiška parodo „aš piktas“/ „aš linksmas“. Apžiūrinėja emocijas paveikslėliuose ir bando jas įvardinti.

		bei jausmais.	išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.	Prieš veidrodį žaidžia mimikos žaidimus – įvardina emocijas. Jaučiasi saugus grupės aplinkoje. Žaisdamas atkreipia dėmesį į kitų jausmus, emocijas ir atitinkamai reaguoja.
	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taktiniai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.	Žaidžia su kaladėlėmis, dėlioja dėliones. Dalyvauja ne tik grupės, bet ir užgrupinėje veikloje. Ieško nusiramavimo būdų. Supranta, kad reikia laikytis taisyklių (laukti eilės, dalintis žaislais ir daiktais, stengtis nusirengti ir t.t.) Dalyvauja kasdieninėje veikloje, nori veikti savarankiškai: tvarko drabužius, lipa laiptais, pats pasirenka veiklą, draugą ir žaidimus.
	Santykiai su bendraamžiais	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais, suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	Žaidžia su kaladėlėmis, dėlioja dėliones. Dalyvauja ne tik grupės, bet ir užgrupinėje veikloje. Ieško nusiramavimo būdų. Supranta, kad reikia laikytis taisyklių (laukti eilės, dalintis žaislais ir daiktais, stengtis nusirengti ir t.t.) Dalyvauja kasdieninėje veikloje, nori veikti savarankiškai: tvarko drabužius, lipa laiptais, pats pasirenka veiklą, draugą ir žaidimus.
	Santykiai su suaugusiais	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.	Lengvai atsiskiria nuo tėvų (neverkia, turi savo mylimą žaislą). Pažįsta grupėje dirbančius suaugusiuosius, žino jų vardus. Grupėje jaučiasi mylimas ir saugus, drauge žaidžia, bendrauja su suaugusiais. Savarankiškai veikia ir tikisi suaugusių palaikymo. Dalyvauja pramogose, šventėse, išvykose.
	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats	Aktyviai tyrinėja savo aplinką. Stebi kitus vaikus, bando atlikti veiksmus su žaislais. Sugalvoja būdus, kaip pasiekti norimą daiktą. Pats pasirenka sau patinkančią veiklą. Ekspresyviai reiškia norus: pastumia draugą, atima žaislą, jį meta, nori arba nenori žaisti kartu su draugais ir pan.

			nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	
	Problemų sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdienams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	Sugalvoja būdus, kaip išspręsti probleminę situaciją. Žaidžia stalo žaidimus „Sudėk pagal formą, dydį“. Žaidžia žaidimą „Įveik kliūtį“. Auklėtojos padedamas atkreipia dėmesį ir bando spręsti iškilusią problemą „Čia ir dabar“. Stebi veikiančius kitus vaikus ir suaugusius, bando atlikti tuos pačius veiksmus (šoka, ploja, šliaužia, lipa ir pan.).
	<p>Metodai: pokalbis, pasakojimas, skaitymas, žaidimai, diskusijos. Priemonės: paveikslai, knygos, konstruktoriai, siužetiniai žaislai, stalo žaidimai, didaktiniai žaidimai, SEU priemonės ir kt. Projektas: Vaiko raida ir adaptacija.</p>			
K O M U N I K A V I M O	Rašytinė kalba	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius, bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.	<p>Rašymas</p> <p>„Rašo“ mamai, draugams. Žaidžia linijomis piešimo lape. Domisi rašikliais, bando keverzoti, kraigalioti. Spalvina paveikslėlius (raidžių trafaretus ir pan.)</p> <p>Skaitymas</p> <p>Skiria knygelės apačią ir viršų, suvokia knygelės estetinę vertę. Atkreipia dėmesį į aplinkoje esančius simbolius. Atsineša iš namų knygeles, jas varto, „skaito“ kartu su draugu, auklėtoja. Klauso skaitomų kūrinių, aptaria paveikslėlius, klausinėja. Vartydamas knygelę išreiškia savo emocijas, atkartoja gyvūnėlių judesius „kalbą“.</p>
	Sakytinė kalba	Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo	<p>Klausymas</p> <p>Klausosi kito kalbos, pradeda ją suprasti, susikaupti. Klausosi skaitomų grožinės literatūros kūrinių, gyvūnėlių garsų. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Atidžiai klausosi muzikos įrašų, pasakų. Atkartoja girdėtus garsus, žodelių junginius.</p>

			išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	<p>Klausosi auklėtojos, muzikos mokytojos, marmytės atliekamų dainų, lopšinių, mylavimų.</p> <p>Kalbėjimas</p> <p>Žaisdamas mėgdžioja suaugusių ir draugų kalbą, gyvūnų, paukščių garsus.</p> <p>Žaidžia žodžių žaidimus „Pakartok“.</p> <p>Stengiasi kartu su auklėtoja deklamuoti eilėraštukus, daineles, dainuoti lopšines. Mėgdžioti gyvūnėlių, paukštelių garsus.</p> <p>Stengiasi išsakyti savo norus, ketinimus, kalba 2 – 4 žodžių sakiniais.</p> <p>Pasakoja, pavadina daiktus, veiksmus.</p> <p>Vartoja jungtukus (ir, o), derina būdvardžių ir daiktavardžių skaičių ir giminę.</p>
	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taktiškai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusi raminti.	<p>Vartydamas knygeles, „skaitydamas“ iliustracijas tinkamai reiškia savo emocijas.</p> <p>Tinkamai elgiasi su knygelėmis, dalinasi su draugais.</p> <p>Vartoja žodelius padedančius bendrauti: „ačiū“, „prašau“, „atsiprašau“, „noriu“, „duok“.</p> <p>Bando mimika, gestais, „kalba“ išreikšti meilę, gerą nuotaiką, pyktį ir pan.</p> <p>Pratinasi susikaupti stebint aplinką, žiūrinėjant paveikslėlius, žaidžiant.</p>
	Meninė raiška	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	<p>Muzika</p> <p>Kuria savas daineles su įvairiais garsažodžiais. Dainuoja lopšines žaisliukui.</p> <p>Groja elementariais, vaikiškais muzikiniais instrumentais, pakartodamas girdimą garsą.</p> <p>Šokis</p> <p>Žaidžia ratelius, derina judesius su dainelės žodžiais.</p> <p>Žaidimai, vaidyba</p> <p>Pratinasi atlikti įvardintus žaidybinius judesius: ploja katutes, trepsi kojomis, eina rateliu, rodo „didelis“, „mažas“, „stiprus“, „linguoja“.</p> <p>Įvardina paukštelių, gyvūnėlių garsus ir juos mėgdžioja.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <p>Piešdamas, lipdydamas, šampuodamas įvardija veiksmus, spalvas.</p> <p>Įvardina tai ką pavaizdavo piešinyje, Džiaugiasi savo ir kitų darbais.</p>

	<p>Metodai: pokalbiai, susitikimai, žaidimai, skaitymas, pasakojimas, siužetinių vaidmeninių žaidimų organizavimas, mėgdžiojimas, rašymas.</p> <p>Priemonės: knygelės, paveikslėliai, žaislai, lėlės, stalo žaidimai, CD su gamtos garsais, pasakų, muzikos įrašais, SEU priemonės ir kt.</p>			
M E N I N Ė	Meninė raiška	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	<p>Muzika</p> <p>Klausosi įvairių muzikinių kūrinių atliekamų gyvai ir įrašytų.</p> <p>Mėgdžioja gamtos ir mechaninius garsus.</p> <p>Dainuoja lopšines žaisliukui.</p> <p>Bando atkartoti girdėtos dainelės, lopšinės žodžius.</p> <p>Klausosi skirtingų žaislų skambėjimo, taip lavindami klausą.</p> <p>Šokis</p> <p>Šoka panaudodamas laisvą judesį.</p> <p>Pratinasi atlikti elementarius ritmiškus judesius su muzika, grodamas koku nors vaikišku muzikiniu instrumentu.</p> <p>Eina rateliu, išlaiko lygų ratą, sukasi susikibę už rankų, bėgioja gyvatėle.</p> <p>Stebi ir analizuoja suaugusiojo judesius, bando pakartoti.</p> <p>Improvizuoja, išreiškia džiaugsmą emocijomis.</p> <p>Žaidinimai, vaidyba</p> <p>Išreiškia save judesiu, identifikuojasi su ratelių ir šokių veikėjais – šoka kaip „meškutė“, „kiškiukais“ ir pan.;</p> <p>Imituoja muzikos instrumentus žiogelis – groja smuikeliu, kiškis – būgneliu, vėjas – dūdele.</p> <p>Judesiais perteikia muzikos nuotaiką.</p> <p>Įvairiai intonuodamas mėgdžioja gyvūnus, paukščius, gamtos reiškinių garsus.</p> <p>Numato personažus, apsivelka atitinkamais rūbais, kalbasi, bendrauja, imituoja, mėgdžioja judesius.</p>
	Kūrybiškumas	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos, bei kūrybos džiaugsmą.	Savitai reiškia išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	<p>Vizualinė raiška</p> <p>Susipažįsta su dailės priemonėmis, pratinasi saugiai su jomis elgtis.</p> <p>Piešia taškelius, brūkšnelius, horizontalias linijas, apskritimus.</p> <p>Susipažįsta su spalvomis, kuria įvairias formas, pasakoja ką nutapė.</p> <p>Tapydamas stengiasi užpildyti visą popieriaus lapą, iškirptą trafaretą.</p>

				<p>Teplioja, piešia atskiras kūno dalis: katinėliui, žmogui ir t.t.</p>
	<p>Estetinis suvokimas</p>	<p>Domisi, gėrisi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.</p>	<p>Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.</p>	<p>Puošia padarytus darbelius. Kuria, eksperimentuoja įvairiomis priemonėmis: moliu, plastilinu, gamtine medžiaga ir t.t. Bando kurti grupinius darbelius, pasako kokiomis spalvomis jie pavaizduoti, pavadina. Pritaiko įvairius daiktus veiksams, pvz. kaladėlė – „telefonas“, pieštukas – „šaukštas“ ir t.t. Plėšo, glamžo įvairios struktūros popierių ir bando išgauti įvairias formas. Stebi gamtos objektus, reiškinius, juos atpažįsta dailės kūriniuose, vaikų dailės darbeliuose, juos išvardija, grožisi spalvomis. Džiaugiasi, gėrisi savo ir draugų darbais, didžiuojasi jais, rodo juos suaugusiam, laukia pritarimo, pagyrimo. Emocingai reaguoja žiūrindamas spalvotas knygelėlių iliustracijas, džiaugdamsis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos, literatūros kūrinėlis, šokis, vaidinimas, dailės darbelis ir pan. Savarankiškai bando naudotis tapymo priemonėmis, tvarkytis darbo vietą.</p>
	<p>Metodai: pasakojimai, stebėjimai, žaidimai, inscenizavimas, kolektyvinis darbas, pasivaikščiavimo, siužetiniai žaidimai, piešimas, lipdymas, aplikavimas ir kt. Priemonės: akvareliniai dažai, pieštukai, flomasteriai, kreidelės, modelinas, plastilinas, teptukai, klijai, kinetinis smėlis, knygelės, popierius, gamtinė medžiaga, garsajuostės su muzikos įrašais, vaikiški muzikiniai instrumentai, SEU priemonės ir kt.</p>			
<p>S V E I K A T O S S A U G</p>	<p>Fizinis aktyvumas</p>	<p>Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.</p>	<p>Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių – rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.</p>	<p>Laisvai bėgioja po kiemą, salę, sustoja išgirdus garsinį signalą, keičia kryptį, tempą. Vaikui patogiu būdu įveikia įvairias kliūtis: peršoka, prašliaužia, perlenda, perlipa ir pan. Kartu su auklėtoja atlieka pratimus, derina savo judesius su kitais, išlaiko pusiausvyrą. Atlieka paprastus veiksmus su kamuoliu: ridena, meta, gaudo, spiria ir pan. Tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, žiedus ir t.t.</p>

O J I M O				
	Kasdienio gyvenimo įgūdžiai	Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	Suranda žaisliuko vietą, savo lovytę, kėdutę, rankšluostį, spintelę. Bando savarankiškai prausti, šluostyti, rankšluostį pakabina prie savo ženkliuko. Bando savarankiškai valgyti ir gerti, naudoja stalo įrankius. Eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Bando patys apsirengti, nusirengti, tvarkingai susidėti drabužėlius.
	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsivardinti.	Pratinasi susitvarkyti savo žaidimo vietą, pristumti kėdutę. Kartu atlieka veiksmus, stengiasi pasidalinti erdve, žaislais, saugiai elgtis savo ir kitų atžvilgiu. Pratinasi prašyti pagalbos, reaguoti į suaugusiojo prašymus, perspėjimus, kaip saugiai elgtis aplinkoje. Būdamas grupėje išreiškia džiaugsmą, norą, žaisti, bendrauti su kitais. Pratinasi tinkamai spręsti iškilusias įvairias konfliktines situacijas: valgant, žaidžiant, prausiantis ir pan.
	<p>Metodai: judrieji žaidimai, pasivaikščiavimai, pokalbiai, susitikimai, stalo žaidimai, pramogos ir kt.</p> <p>Priemonės: sportinis inventorių, priemonės smulkiajai motorikai lavinti, įvairūs žaislai, higienos priemonės, SEU priemonės ir kt.</p> <p>Projektas: „Vaiko raida ir adaptacija“.</p>			
P A Ž I N I M O	Mokėjimas mokytis	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo ką išmoko.	Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus,	Stebėdamas veiksmus, suaugusiojo klausia, kaip kas veikia, vyksta. Stebi veikiančius kitus vaikus, auklėtoją, bando atlikti tuos pačius veiksmus. Stebi suaugusiojo veiklą ir mėgdžioja kūrybiniuose žaidimuose. Pratinasi sudėti žaislus iš kelių dalių: sudėti piramidę, žiedų bokštą, dėlionę. Išbando naujų žaislų galimybes

			pradeda suprasti mokymosi procesą.	
	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	Vartoja žodžius „aš pats“, atkakliai atlieka tą patį veiksmą: sega sągą, varsto batų raištelius ir pan. Pats išrenka ar pasiūlo auklėtojui skaityti knygelę, žaisti žaidimą. Sugalvoja būdus, kaip pasiimti norimą daiktą. Atpažįsta savo žaislus, drabužėlius, kitus daiktus, deda į savo spintelę, savarankiškai dalyvauja grupės tvarkyme. Nori arba nenori laikytis grupės taisyklių, kartu žaisti su draugais, klausytis auklėtojos, dalyvauti veikloje.
	Problemų sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškina, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	Stebėdamas kitus vaikus bando atlikti tuos pačius veiksmus: sportuoti, žaisti, vaidinti, dėlioti, piešti ir kt. Pasako ką pavyko atlikti, reiškia emocijas: supyksta, pasidžiaugia, ploja, nueina šalin. Nepavykus atlikti veiklos prie jos grįžta ir vėl bando įveikti. Stebi draugus ar suaugusius, mėgdžioja jų veiksmus ir stengiasi įveikti kliūtį. Pasako ar parodo suaugusiajam kokios pagalbos jam reikia.
	Tyrinėjimas	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus, mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	Eksperimentuoja, tyrinėja gamtinę medžiagą: smėlį, sniegą, lapus ir kt. Susipažįsta su kai kuriais daiktais, jų savybėmis, nesudėtingais veiksmais: išardo, sudeda, surenka. Žaisdami įvairius žaidimus, liečia, čiupinėja, glamžo esančius daiktus ir bando išsiaiškinti jų savybes. Tyrinėja save ir draugus veidrodyje (išvaizdą, kūno dalis, emocijas). Suaugusiojo padedamas išbando ir eksperimentuoja įvairiomis dailės priemonėmis (lieja dažus, lipdo plastilinu, modelinu, kinetiniu smėliu ir kt.).

	Aplinkos pažinimas	Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	Įvardija bei bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.	Orientuojasi grupės aplinkoje, žino kur išdėlioti daiktai, žaislai, pats juos suranda, paima, padeda, pavadina. Papašytas parodo, pašauktas atsiliepia, pasako savo šeimos, grupės draugų, auklėtojų vardus. Susipažįsta su jį supančiais gyvūneliais, jų gyvenimo būdu, skleidžiamais garsais, judesiais., pratinasi juos globoti. Stebi ir susipažįsta su darželio teritorijoje augančiais medžiais, krūmais, gėlėmis. Stebint pro langą, žiūrint paveikslėlius, žaidžiant, padedamas suaugusiojo suvokia, parodo ir pavadina gamtos reiškinius. Augina „daržą“ ir stebi augalo augimo etapus.
	Skaičiavimas ir matavimas	Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.	Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedama suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	<p style="text-align: center;">Skaičiavimas</p> Rodo piršteliu ir skaičiuoja savo metus. Žaidžia žaidimus, vaišინasi, dalinasi daiktai, vaišėmis po lygiai. Daiktus, žaislus rikiuoja į eiles ir lygina (daugiau, mažiau). Geba parodyti, pasakyti: mažai, daug. Veria karoliukus, mauna žiedus, stato bokštą ir juos lygina. <p style="text-align: center;">Matavimas</p> Pradedama naudoti simbolius – ženklus ir žodžius daiktams, žaislams žymėti: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas. Žiūrėdami paveikslėlius, žaisdami, piešdami įsidėmi pagrindines spalvas. Atrenka ir skiria pagal vieną požymį skirtingus daiktus. Ieško artimiausioje aplinkoje tokio pat daikto, pagal spalvą, formą, dydį. Žaidžia su daiktais ir susipažįsta su jų savybėmis: kamuolys rieda, šokinėja, kaladėlė – ne.
<p>Metodai: pokalbiai, pasakojimas, žaidimas, susitikimai, tyrinėjimai, stebėjimas, eksperimentas ir kt.</p> <p>Priemonės: įvairūs žaislai, konstruktoriai, dailės priemonės, gamtinė medžiaga, knygelės, stalo žaidimai, priemonės smulkiajai motorikai lavinti, SEU priemonės ir kt.</p>				

Kiekvieno mėnesio paskutinis penktadienis – sveikatingumo diena.

Į ugdomąją veiklą integruota SE ikimokyklinio ugdymo programa Kimochis (8 pamokėlės per mėnesį).

Į ugdomąją veiklą integruota Ikimokyklinė Olimpinių ugdymo programa

Į ugdomąją veiklą integruotas STEAM ugdymas.

STEAM ugdymo procese naudojamos tokio ugdymo organizavimo formos, kaip: eksperimentai, tyrimai, grupiniai projektai, informacinių technologijų taikymas.

19.2. Temos 3-6 metų vaikams

Rugsėjis

- Man smagu draugų būry
- Svečiuose pas kiškiuką Olimpiuką
- Šviesoforas merkia akį (geometrinės figūros)
- Gamtos seklys

Spalis

- Mano bičiuliai - gyvūneliai
- Turtinga sodo ir daržo kraitė
- Rudenėjantis miškas (grybai, gyvūnai, augalai)
- Duonutė– pyragų močiutė

Lapkritis

- Kas tu esi, šviesos ugnele?
- Valgau sveikai, jaučiuosi gerai
- Aš toks – tu kitoks
- Kur gyvena gyvūneliai

Gruodis

- Adventas, gerų darbėlių kalendorius
- Sveika, balta žiemužė
- Laiškas Kalėdų seneliui
- Kalėdų paslaptinga naktis

Sausis

- Rieda metų ratai (karalių dovanos)
- Žiemojantys paukščiai ir žvėreliai
- Žiemos ledo karalystė (vanduo, ledas, žuvis)
- Kelionė į Skaičių šalį

Vasaris

- Augame sveiki, tigrūs, mylimi
- Žiema, žiema, bėk iš kiemo

- Aš – gintaro šalies pilietis
- Šok, sportuok, judėk

Kovas

- Amatai, verslai, meistrystė
- Pavasario pranašai
- Saugau Žemę, kurioje gyvenu
- Mes iš pasakų šalies

Balandis

- Sveikatos savaitė
- Velykų bobutės kraitelė
- Smalsučių savaitė, tyrinėjimai ir atradimai
- Šilti jausmai baltais žiedeliais sninga

Gegužė

- Mūsų knygelės pilnos raidelių
- Mano šeima, šeimų Olimpinės žaidynės
- Mūs dantukai kaip kaltukai
- Aš ir tėtis

Birželis

- Vaikystės spindulėlis
- Rasos šventė, pievų augalai ir vaistažolės
- Smėlio pilys
- Kur sraigės takelis, kur boružėlės namelis...

Kompetencija	Sritis	Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaikų veiksenos, metodai, priemonės, projektai
				3 – 4 metai
S O C I A	Savivoka ir savigarba	Save vertina teigiamai.	Supranta savo asmens tapatumą, pasako, kad yra berniukas, mergaitė, priskiria save	Geba dalintis išgyvenimais, pastebi savo patirties skirtumus. Sugeba įsitraukti į bendrą veiklą, pats organizuoja, kviečia pagalbai. Pastebi ir priima kitų vaikų dėmesį, palankumą, pats rodo pagarbų požiūrį.

L I N Ė			savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Geba pasakyti, kaip jis jaučiasi, ko nori jis pats ir ko nori kitas asmuo.
	Emocijų suvokimas ir raiška	Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.	Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.	Pavadina pagrindines emocijas ir geba suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas ir jas reiškia mimika, balsu, veiksmu, poza. Atpažįsta kitų emocijas ir jausmus, veido išraišką, elgesį, veiksmus ir tinkamai į juos reaguoja (stengiasi padėti, paguosti). Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Dalinasi išgyvenimais, pastebi patirties skirtumus. Domisi kitais, jų jausmais, nuomone ir priima kitų požiūrį, įsitikinimus, poreikius.
	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, tariai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiaraminti.	Kuria, aptaria grupės elgesio taisykles. Klausosi kūrinėlių, diskutuodami apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius bei jų pasekmes, samprotaudami, kaip patys pasielgtų panašioje situacijoje. Žaisdamas, bendraudamas mokosi elementarių savikontrolės įgūdžių - žaidžia bendrus žaidimus, laikosi žaidimo taisyklių, veikia šalia kitų atsargiai, netrukdydamas, gerbdamas jų privatumą. Aiškinasi, kad ne visada visi norai yra patenkinami, kad kiti žmonės irgi turi savo jausmus ir norus, diskutuoja apie tai, kad būtina valdyti savo poreikius, jausmus, kad netinkamas elgesys, žodžiai įžeidžia kitus. Kultūringai bendrauja su visais vaikais, padėkoja, pasisveikina, atsisveikina.

Santykiai su bendraamžiais	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais, suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	Draugiškai žaidžia kartu su bendraamžiais (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Geba dirbti grupelėse, kurti bendrus darbus, projektus, kartu svarsto, diskutuoja ieško bendro sutarimo. Domisi kitais vaikais, žaisdamas, bendraudamas mėgdžioja juos, supranta jų norus. Turi vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius, lengvai susipyksta ir susitaiko. Geba kartu su kitais vaikais kurti grupės taisykles, tradicijas, priimti kitų požiūrį, įsitikinimus, poreikius.
Santykiai su suaugusiais	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Susipažįsta su grupės ir darželio darbuotojais; įsimena jų vardus ir pareigas. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiojo nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus, bei vykdo individualiai paskirtus prašymus. Kalbasi ar ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese. Tikrina suaugusio išsakytas leistino elgesio ribas - atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų.
Iniciatyvumas ir atkaklumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kiliais sunkumais.	Jaučiasi saugus grupėje, tarp draugų, įsitraukia į bendrą veiklą, pats organizuoja, kviečia pagalbai. Pastebi ir priima kitų vaikų dėmesį, palankumą. Pats rodo kitiems palankumo ženklus, dėmesį, pagarbų požiūrį. Kartu su kitais vaikais kuria grupės taisykles, tradicijas, priima kitų požiūrį, įsitikinimus, poreikius. Dirba grupelėse, kuria bendrus darbus, toleruoja, išklauso, priima kito poziciją, kartu svarsto, diskutuoja, ieško bendro susitarimo. Žaidžia šalia vienas kito, dalinasi įspūdžiais, savo asmeniniais ir bendrais žaislais, pastebi ir įvardija naujus žaislus, jų detales, veiksmus.

	Problemu sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	Geba pasakyti kitiems kai pavargsta ar blogai jaučiasi. Suvokia, kas stiprina, o kas kenkia sveikatai ir bando laikytis sveikos gyvensenos įgūdžių. Judrios veiklos metu (žaidimų, estafėčių ir t.t.) susidūręs su problema, kliūtimi, sudėtinga veikla, nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus, ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Nepavykus pačiam įveikti sunkumą, prašo suaugusiojo pagalbos. Įvairiose kasdieninėse situacijose stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus.
	<p>Metodai: pokalbis, pasakojimas, skaitymas, žaidimai, diskusijos, ekskursijos, išvykos. Priemonės: albumai, paveikslai, knygos, žurnalai, enciklopedijos, vaizdajuostės, konstruktoriai, siužetiniai žaislai (lėlės, vežimėliai, baldeliai, indeliai, drabužiai, įvairių profesijų atributai ir kt.), stalo žaidimai, didaktiniai žaidimai, SEU priemonės ir kt. Projektas: „Tolerancijos diena“, „Savaitė be patyčių“.</p>			
S V E I K A T O S S A U G O J	Fizinis aktyvumas	Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių – rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.	Dalyvauja kūno kultūros užsiėmimuose, sveikatingumo savaitėse, sporto šventėse. Žaidžia lauko, sportinius bei judrius žaidimus, žaidimų aikštelėje mokosi važinėti dviratuku, paspirtuku, žiemos metu rogutėmis ir t.t. Dalyvauja estafetėse, sportinėse pramogose, varžybose, išbando savo jėgas, vikrumą, drąsą, mokosi laimėti ir garbingai pralaimėti. Kiekvieną dieną, išskyrus lyjant ir snigant, eina pasivaikščioti į lauką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja).
	Kasdienio gyvenimo įgūdžiai	Noriai ugdomosi sveikam	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka	Laikosi valgymo kultūros (gerai sukramto maistą, naudojasi stalo įrankiais, taisyklingai sėdi).

I M O		kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	savitvarkos veiksmus: apsi- rengia ir nusi- rengia, naudo- jais tualetu, prausiasi, šu- kuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	Laikosi elementarių asmens higienos taisyklių (plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto bei naudo- jasi tualetu). Žino, kodėl negalima imti vaistų, degtukų ir kitų pavojingų daiktų. Pratinasi saugiai elgtis darželyje, gatvėje, kieme. Pratinasi taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti ir tenkinti savo įgimto judėjimo poreikius.
	Saviregu- liacija ir sa- vikontrolė	Nusiteikęs valdyti e- mocijų ir elgesį.	Laikosi susita- rimų, elgiasi mandagiai, tai- kiai, bendrau- damas su kitais bando kontro- liuoti savo žo- džius ir veiks- mus, įsiaudri- nęs geba nusi- raminti.	Mandagiai bendrauja su bendraamžiais ir suaugu- siais. Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino ir girdėdamas suaugusiojo komentarus, nusira- mina atsipalaiduoja, pabuvęs vienas ar kalbėda- mas su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mi- mika ar žodžiais, o ne veiksmis. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.
	Savivoka ir savigarba	Save ver- tina teigia- mai.	Supranta savo asmens tapa- tumą, pasako, kad yra berniu- kas, mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bend- ruomenei, pasi- tiki savimi ir savo gebėji- mais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis pa- tinka, supranta ir gina savo tei- ses būti ir žaisti kartu su kitais.	Pasako savo ir kito jausmus, norus. Mano, kad jis yra geras, todėl jį kiti palankiai vertina. Suvokia, kad kiekviena kūno dalis turi savo paskirtį ir yra reikalinga žmogui. Supranta, kad jis buvo (kūdikis), yra (vaikas) ir visada bus tas pats asmuo užaugęs (vyras/moteris). Suvokia savo fizinę būklę ir kūno poreikius, geba pasakyti, jog yra alkanas, sotus, pailsėjęs, pavargęs, sveikas, sergantis.
	Emocijų suvokimas ir raiška	Domisi savo ir kitų emocijo- mis ir jaus- mais.	Atpažįsta ir į- vardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis,	Sugeba pastebėti kitų emocijas pagal veido iš- raišką, elgesį, veiksmus, dažnai tinkamai į juos re- aguoja (pvz. stengiasi paguosti, padėti).

			įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamai, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).	Geba suvokti savo fizinę būklę ir kūno poreikius, pavadina pagrindines emocijas (energingas, santūrus, agresyvus). Pastebi kitų žmonių simpatijas, draugiškumą, gerumą ir atsako tuo pačiu. Suvokia, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo metu liūdna). Supranta, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza.
	Problemų sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiančius kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	Geba pasakyti kitiems kai pavargsta ar blogai jaučiasi. Suvokia, kas stiprina, o kas kenkia sveikatai ir bando laikytis sveikos gyvensenos įgūdžių. Judrios veiklos metu (žaidimų, estafečių ir t.t.) susidūręs su problema, kliūtimi, sudėtinga veikla, nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus, ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Nepavykus pačiam įveikti sunkumų, prašo suaugusiojo pagalbos. Įvairiose kasdieninėse situacijose stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus.
<p>Metodai: paaiškinimas, sportinės pratybos, sportiniai žaidimai, rungtynės, vaizdinės ugdymo priemonės, pokalbiai, diskusijos, tyrinėjimas, sporto šventės.</p> <p>Priemonės: įvairūs kamuoliai, čiužiniai, pagalvėlės, kilimėliai, lankai, kėgliai, badmintonas, šokdynės, laipiojimo virvės, gimnastikos suoleliai, įvairūs treniruokliai, batutas, minkštos kaladės, priemonės plokščiapėdystės profilaktikai (akmenukų takelis, šiurkštūs kilimėliai, kelmėliai ir kt.), kopetėlės, VESCO priemonės, krepšiai, SEU priemonės ir kt.</p> <p>Projektai: „Olimpinė savaitė“, „Sveikatiada“.</p>				
K O M	Rašytinė kalba	Domisi rašytiniais ženklais,	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius, bei kitokius	Skaitymas Kiekvieną dieną klausosi pasakojimo, skaitymo apie tai, kas vaikui pažįstama, žinoma. Domisi skaitymu ir ima suprasti, kad skaityti visada malonu.

U N I K A V I M O		simboliais, skaitomu tekstu.	simbolius, pradeda skaitinėti.	<p>Atpažįsta savo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų.</p> <p>Pats „skaito“ knygą, kuri jam buvo skaityta, žiūrinėja knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus.</p> <p>Stebi skaitymą skatinančią aplinką (varto knygeles, žurnalus, paveikslėlius; žiūri į prilipdytus užrašus ant baldų su jų pavadinimais bei užrašus ir simbolinius paveikslėlius ant žaislų lentynų ir pan.).</p> <p style="text-align: center;">Rašymas</p> <p>Vaikas keverzoja ir rašinėja ant didelių ir mažų rašymo lentelių, popieriaus rašikliu, pieštukais, kreidelėmis.</p> <p>Stebi užrašytą savo vardą ant piešinio, darbelio, kortelės, bando kopijuoti.</p> <p>Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.)</p> <p>Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės.</p> <p>Atlieka lavinamąsias užduotis, logines, rašymo pradmenų, spalvinimo pratybas.</p>
	Sakytinė kalba	Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	<p style="text-align: center;">Klausymas</p> <p>Klausosi skaitomų trumpų pasakų, deklamuojamų kūrinių, siužetų iliustruojamų žaislais, seka pasakojimo turinį, veiksmų eigą.</p> <p>Geba išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas.</p> <p>Klausosi ir stengiasi suprasti kita kalba kalbančius vaikus, jų norus.</p> <p>Geba išklaudyti kūrinių iki galo nepertraukdamas skaitančiojo.</p> <p>Žaisdamas, veikdamas klausosi draugų sakomų žodžių, sakinių.</p> <p style="text-align: center;">Kalbėjimas</p> <p>Deklamuoja neilgus eilėraštkus, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių.</p> <p>Pasakoja, komentuoja apie žaislus, paveikslėlius, pasakų knygeles.</p> <p>Kalba apie tai, ką mato, girdi, veikia, vardodamas elementarius terminus žodžius.</p> <p>Bendrauja su vaikais, suaugusiais, pasakoja jiems apie matytus žaisliukus, sutiktus žmones, matytus, žinomus gyvūnus, augalus.</p> <p>Vartoja vaizdingus, palyginamuosius žodžius.</p>

	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taktiškai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.	Geba nusiraminti kalbėdamas apie tai, kas įskaudino bei klausydamas suaugusio. Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų, o žaisdamas – žaidimo taisyklių. Laikosi bendravimo etikos, sieja tai su bendrosiomis žmogaus vertybėmis. Gali ramioje situacijoje pasakyti galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes ir stengiasi jų išvengti. Geba jausmus išreikšti žodžiais ir mimika, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje pasako kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes.
	Meninė raiška	Jaučia meninės raiškos išdžiugumą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	Geba balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoti, dainuoti vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas. Klausydamas ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką. Klausydamas lietuvių liaudies kūrinių, dainų, žaidimų, garsažodžių, patarlių, priežodžių, greitakalbių intuityviai perima etninę lietuvių kalbos reikšmių ir prasmų paveldą. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. Improvizuodamas balsu, skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Dalyvaudamas teatrinėje veikloje, darželyje vykstančiose šventėse, sugeba pajusti kalbos intonacijas, tempą, pauzes tarp žodžių, kalbos garsumą.
	<p>Metodai: pokalbis, pasakojimas, skaitymas, siužetinių vaidmeninių žaidimų organizavimas, žaidimai, pasivaikščiojimai.</p> <p>Priemonės: knygelės, enciklopedijos, stalo žaidimai, garsajuostės ir CD su gamtos garsais, pasakų, muzikos įrašais, paveikslai, raidelės iš įvairių medžiagų (molio, vielos, popieriaus), SEU priemonės ir kt.</p> <p>Projektas: „Žaidžiame teatrą“, „Vaikiškos knygos diena“.</p>			
P A Ž	Mokėjimas mokytis	Noriai mokosi, džiaugiasi	Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir	Klausosi pasakojimų apie gamtą, knygose ieško pažįstamų augalų, gyvūnų, paukščių. Pasako, parodo, ką nori išmokti. Domisi aplinka – klausinėja, stebi, analizuoja.

I N I M O		tuo ką išmoko.	suaugusiųs, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.	Spėlioja, išbando, klysta ir taiso klaidas, svarsto veiksmų pasekmes. Mėgsta kūrybiškai žaisti, imasi iniciatyvos įgyvendinant žaidimų idėjas.
	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	Jaučiasi saugus grupėje, tarp draugų, įsitraukia į bendrą veiklą, pats organizuoja, kviečia pagalbai. Pastebi ir priima kitų vaikų dėmesį, palankumą. Pats rodo kitiems palankumo ženklus, dėmesį, pagarbų požiūrį. Kartu su kitais vaikais kuria grupės taisykles, tradicijas, priima kitų požiūrį, įsitikinimus, poreikius. Dirba grupelėse, kuria bendrus darbus, toleruoja, išklauso, priima kito poziciją, kartu svarsto, diskutuoja, ieško bendro susitarimo. Žaidžia šalia vienas kito, dalinasi išpūdžiais, savo asmeniniais ir bendrais žaislais, pastebi ir įvardija naujus žaislus, jų detales, veiksmus.
	Problemų sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis,	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Stebi savo veiksmus ir pasekmes, supranta, kad pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos arba samprotuoja, ką galima daryti toliau, kitaip. Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.

			bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	
Tyrinėjimas	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus, mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	Geba eksperimentuoti naudodamas padidinamąjį stiklą, mikroskopą, rūšiuoja vienodus ir skirtingus daiktus. Sugeba tyrinėti, išdėlioti ir tvarkyti pačių surinktą gamtinę medžiagą. Supranta, kad galima tyrinėti visais jautimais: įsižiūrėti, įsiklausyti, uostyti, liesti, ragauti. Geba paaiškinti, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai ir stengiasi taip daryti. Suvokia, kad yra ryšys tarp metų laikų sekos, žemės ūkio darbų, papročių, tradicijų, švenčių.	
Aplinkos pažinimas	Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	Įvardija bei bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.	Geba pasakyti savo miesto, gatvės pavadinimą ir kitą svarbią asmeninę informaciją. Pastebi ir nusako pasikeitimus artimoje aplinkoje bei aiškiausiai matomus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, grybus ir juos pavadina. Atpažįsta ir įvardina naminius bei kai kuriuos laukinius gyvūnus, samprotauja apie gyvenimo skirtumus. Gali pasakyti metų laikų pavadinimus ir nusakyti keletą jų požymių bei būdingų gamtos reiškinių.	
Skaičiavimas ir matavimas	Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.	Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal	Skaičiavimas Skaičiuoja daiktus, domisi skaitmenimis, juos pažįsta iki 5. Įvairioje veikloje skaičiavimui vartoja kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Matavimas	

			<p>spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.</p>	<p>Lygina ir dēlioja daiktus didėjimo arba mažėjimo tvarka pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį. Lytėjimo, regėjimo bei judėjimo pojūčių pagalba susipažįsta su geometrinėmis figūromis. Įvairių žaidimų metu pratinasi skirti dešinę ir kairę rankas, nustatyti savo kūno dalių erdvinę padėtį ir pagal jas nurodo kryptį nuo savęs (pirmyn, atgal, aukštyn, žemyn, kairėn, dešinėn), skiria ir išreiškia žodžiais erdvinis vieno ar kito daikto santykius su savimi, juda nurodyta kryptimi: pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn ir t. t., nusako daikto padėtį kito daikto atžvilgiu. Žiūrėdamas įvairius paveikslėlius, atlikdamas stebėjimus, pasivaikščiojimų metu, susipažįsta su paros dalimis: diena, naktis, rytas, vakaras, pratinasi teisingai vartoti sąvokas vakar, šiandien, rytoj. Kasdieninės veiklos metu susipažįsta su savaitės dienomis, mėnesiais, metų laikais.</p>
<p>Metodai: stebėjimas, analizavimas, aptarimas, pokalbis, demonstravimas, lyginimas, fiksavimas, tyrinėjimas, žaidimai.</p> <p>Priemonės: įvairių dydžių spalvų trafaretai, matavimo priemonės (liniuotės, svarstyklės, juostelės, termometrai), kalendorius, dėlionės, loto, lego konstruktoriai, domino, šaškės, smėlio laikrodžiai, padidinimo stiklai, šviesos stalai, mikroskopas, žemėlapiai, lūpa, „Gudragalvio“ priemonės, SEU priemonės ir kt.</p> <p>Projektas: „Auginu daržą“.</p>				
M E N I N Ė	Meninė raiška	<p>Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.</p>	<p>Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.</p>	<p>Muzika, šokis</p> <p>Klausosi linksmų, ramių muzikos kūrinų, instrumentų garsų, gamtos garsų, dainavimo, nusako muzikos nuotaiką: linksma, liūdna, lėta, greita ir t.t.</p> <p>Atlieka ritmiškus judesius, judesius su priemonėmis (skarelės, kaspiniai, žaisliukai), ploja, trepsi, stuksena pagal muziką.</p> <p>Eina ratuku susikibę rankomis, vorele, žaidžia muzikinius ratelius, liaudies žaidimus.</p> <p>Dainuoja paprastas, trumpas daineles.</p> <p>Groja barškučiais, būgneliais, švilpynėmis, akmenukais, lazdelėmis.</p> <p>Žaidinimai, vaidyba</p> <p>Žaisdamas įsijaučia į vaidmenį, „atgaivina“ žaislus ir daiktus, bendrauja su jais kaip su gyvais.</p> <p>Vaidybinių improvizacijų metu simbolizuoja pasirinktą veikėją, modeliuoja tarpusavio santykius, plėtoja kūrybiškumą ir fantaziją.</p>

			<p>Vaidindamas, kūrybiškai plėtoja socialinius žaidimus, perteikia socialinę patirtį, išpūdžius. Inscenizuoja trumpas grožinės literatūros kūrinėlių ištraukas.</p> <p>Susipažįsta su kalendorinių švenčių tradicijomis ir papročiais bei jas švenčia.</p> <p style="text-align: center;">Vizualinė raiška</p> <p>Vaizduoja įvairius ženklus: taškelius, brūkšnelius, apskritimus, linijas ir t.t., eksperimentuoja su piešimo priemonėmis.</p> <p>Uždažo plokštumos dalis įvairiomis spalvomis. Piešia pieštukais, flomasteriais, vaško kreidelėmis, teptukais, guašo dažais, akvarele, štampuoja įvairiomis priemonėmis, piešia ant įvairaus dydžio ir spalvų popieriaus.</p> <p>Aplikuoja iš paruoštų formų, atskirų dalių, plėšo popierių ir jų klijuoja, priklijavus nupiešia trūksta- mas, smulkesnes dalis.</p> <p>Lipdo iš plastilino, modelino, molio ir kt. priemonių, dekoruoja įvairia gamtine medžiaga.</p>
Kūrybiškumas	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos, bei kūrybos džiaugsmą.	Savitai reiškia išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	<p>Geba pasitelkti vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas.</p> <p>Domisi, bando kurti, improvizuoti liaudies pasakas, daineles.</p> <p>Išradingai, neįprastai naudoja mimiką vaizduojant įvairius gyvūnus, gamtos objektus.</p> <p>Ižvelgia naujas įprastų daiktų savybes, žaisdamas įsijaučia į vaidmenį, „atgaivina“ žaislus ir daiktus.</p> <p>Savaip išreiškia įvairius išpūdžius: pasakoja, nupiešia.</p>
Estetinis suvokimas	Domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.	Pastebi ir ža- visi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius	<p>Džiaugiasi menine veikla, noriai dainuoja, šoka, vaidina.</p> <p>Geba keliais žodžiais ar sakiniiais pasakyti savo išpūdžius apie išklaustą muziką, dainelę, eilėrašį ir kitus meno kūrinius.</p> <p>Geba grožėtis gamtos spalvomis, formomis, garsais ir gali išpūdžius perkelti į meninę veiklą.</p> <p>Gali pasakyti kaip jautėsi ir ką patyrė piešdamas, šokdamas, dainuodamas, vaidindamas.</p> <p>Gali pasakyti savo nuomonę po koncertų, spektaklių, parodų lankymo, išklausti kitas nuomones.</p>

			potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.	
<p>Metodai: pokalbiai, pasivaikščiojimai, muzikinė veikla, piešimas, lipdymas, aplikavimas, siužetiniai žaidimai, inscenizacijomis, kolektyvinis darbas.</p> <p>Priemonės: akvareliniai dažai, guašas, teptukai, molbertai, muilo drožlės, kreidelės, žirkklės, molis, modelinas, vielutės, gamtinė medžiaga, įvairaus dydžio ir formos kaladėlės, lentelės, įvairūs maketai, muzikos instrumentai (barškučiai, švilpynės, dūdelės, metalofonai ir kt.) garsajuostės su muzikos įrašais, magnetofonas, teatrinės veiklos priemonės (įvairios lėlės, širmos, vaikiški rūbeliai inscenizavimui), SEU priemonės ir kt.</p> <p>Projektas: „Kvatojas saulės spindulėliai“, „Žaidžiame teatrą“.</p>				

Kompetencija	Sritis	Vertybė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaikų veiksenos, metodai, priemonės, projektai
				5 – 6 metai
SOCIALINĖ	Savi-voka ir sa-vi-garba	Save vertina teigiamai.	Supranta savo asmens tapatumą, pasako, kad yra berniukas, mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	<p>Jau geriau suvokia savo norus, jausmus, gebėjimus.</p> <p>Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti) ir atsakingai pasirinkti, ką veikti, kaip elgtis.</p> <p>Juokiasi iš savo klaidų ir mažų nelaimių, jei jos nesukėlė rimtų pasekmių.</p> <p>Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, pasako savo tautybę.</p> <p>Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai, pasitiki savimi.</p> <p>Stebi, atpažįsta bei priima kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus ir pats rodo kitiems.</p> <p>Žino, kad žmonės turi vardą, pavardę, lytį, žino savo adresą, supranta, kas tai yra šeima.</p> <p>Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau ir būsiu).</p> <p>Domisi tautine simbolika, pradeda suvokti jos prasmę.</p> <p>Jaučia pagarbą žemės ir dangaus didybei, gamtos paslaptingumui, gyvybės įvairovei.</p>
				<p>Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis.</p> <p>Iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį, geranoriškai stengiasi jam padėti.</p>
	Emocijų suvokimas ir	Domisi savo ir kitų emocijomis	Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus	

	raiška	bei jausmais.	išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.	Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia. Vis geriau supranta kitų jausmus ir situacijas, kuriuose jie kyła. Ugdosi užuojautą, atlieka globos darbus: padeda iškęsti „baltąjį badą“ parko, miško gyventojams. Jaučiasi saugus grupėje. Įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamai, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu. Aktyviai reiškia emocijas įvairios veiklos metu: dainuojant, piešiant, šokant, žaidžiant, improvizuojant.
	Savi-reguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiauđrinęs geba nusiraminti.	Taiko įvairesnius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus: klausosi ramios muzikos, pabūna vienas. Susilaiko nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę, jų naudingumą. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus. Kartu su draugais kuria grupės taisykles, tradicijas. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Tariasi dėl žaidimo temos ir tikslų, laikosi jo sąlygų.
	Santykiai su bendraamžiais	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais, suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaiko su jais gerus santykius. Domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paieiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdami veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems prieinamo elgesio. Supranta ir pasako, koks elgesys yra geras, o koks blogas. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Pasako, kuris vaikas yra jo draugas, gali padėti kitam vaikui.

	San-tykiai su su-angu-siais	Nusitei-kęs gera-noriškai bendrauti ir bend-radar-biauti su suaugu-siais.	Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jau-čiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplin-koje, iš jų mokosi, drą-siai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, de-rasi; žino kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.	Geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauja su suaugusiais, pasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus, pasitiki jais. Tariasi, diskutuoja dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus. Stengiasi laikytis susitarimų, kartu su auklėtoja kuria grupės taisykles. Kasdieninėje situacijoje tinkamu būdu išsako priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Pasako į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei. Įsimena suaugusiųjų vardus ir pareigas. Žino, kur yra salė, virtuvė, skalbykla, logopedės, medicinos kabinetas. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, susijaudinęs gali pasipriešinti. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ri-bas – atsiklausia, derasi, pasako kaip pasielgė ki-tas ir laukia komentarų. Rodo, prašo, siūlo, nurodinėja įtraukdamas suau-gusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius a-pie savijautą ir elgesį.
	Ini-ciaty-vu-mas ir at-kak-lumas	Didžiuo-jasi sa-vimi ir didėjan-čiais savo ge-bėjimais.	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam ištraukia ir ją plėtoja, geba pra-tęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pa-galbos, kai pats nepa-jėgia susidoroti su ki-lusiais sunkumais.	Ieško naujų veikimo ar raiškos būdų, naujos in-formacijos. Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Ištraukia su draugais į bendrą veiklą, pats organi-zuoja, kviečia pagalbai. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie su-augusiojo jam, vaikų grupei ar visai grupei pa-siūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, iš-radingai, savarankiškai. Pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavy-kus, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Dirba, kol užbaigia darbą, susidūręs su sunkumais bando, ieško sprendimų, kol įveikia kliūtis. Klausinėja vaikų, pats atsakinėja į klausimus žais-damas, veikdamas, diskutuoja, ginčijasi, reiškia savo nuomonę.
	Prob-lemų	Nusitei-kęs ieš-koti	Atpažįsta ką nors vei-kiant kilusius iššūkius bei sunkumus,	Bando įveikti sutiktus sunkumus ir atpažįsta su kokia problema susidūrė.

	sprendimas	išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	Savarankiškai ieško tinkamų sprendimų, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes. Iškilius problemai klausinėja vaikų, pats atsakinėja į klausimus, ginčijasi, svarsto, tariasi su draugais. Nepasisėkus samprotauja, ką galima daryti kitaip, bando dar kartą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Kreipiasi pagalbos į suaugusiuosius, klausinėja, aiškinasi. Priima kitų pagalbą, patarimą, pasiūlymą, išbando juos. Pavykus įveikti sunkumus nuoširdžiai džiaugiasi, pasakoja kaip pavyko tai padaryti.
	<p>Metodai: pokalbis, pasakojimas, skaitymas, žaidimai, diskusijos, konkursai, viktorinos, parodos, inscenizacijos, ekskursijos, stebėjimai, tyrimai.</p> <p>Priemonės: nuotraukos, kompiuteris, konstruktoriai, žaislai, diskai, knygos, enciklopedijos, paveikslai, metodinės priemonės, didaktiniai žaidimai, stalo žaidimai, gamtinė medžiaga, antrinės žaliavos, SEU priemonės ir kt.</p>			
K O M U N I K A V I M O	Rašytinė kalba	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius, bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.	Dėlioja paveikslėlius su užrašytais raidėmis. Spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja raides ir žodžius. Bando įsiminti parašytus žodžius. Stebi, kaip rašo kiti, bando rašyti pats-keverzoja. Bando parašyti raidžių elementus, jais išmargina visą lapą. Domisi kaip rašo, spausdina ar renka tekstą kompiuteriu suaugusieji ir bando pats parašyti. Skaitymas Varto, žiūrinėja knygas, periodinius leidinius. Atsineša mėgstamą knygą ir apie ją pasakoja kitiems. Padedamas suaugusiųjų, taiso apiplyšusias knygas, jas aplenkia, steigia grupės bibliotekėlę. Atranda ir parodo atpažintas abėcėlės raides. Skaito parduotuvių, kavinių ir kitų įstaigų užrašus.
	Sakytinė kalba	Nusitekęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	Klausymas Klausosi patarlių, mįslių, priežodžių, pasakų be galo, poemėlių, greitakalbių, erzinių, liaudiškų dainelių, palinkėjimų, humoristinių eilėraščių, pajaučia ryškiausias tarmės ir bendrinės kalbos skirtumus. Klausosi skaitomo kūrinėlio, jo turinio, kalbos informacijos.

		patirtį kalba.		<p>Apibūdina, koku balsu skaitomas kūrinys (garsiai, tyliai, pašnibždomis, šaukiant).</p> <p>Klausosi įvairaus stiliaus tekstus – tautosakos, grožinės literatūros, informacinio, aprašomojo-publicistinio pobūdžio.</p> <p>Klausosi lietuvių liaudies pasakų, dainų, žaidimų, smulkiosios tautosakos.</p> <p>Klausosi įvairių kūrinių, pokalbių, pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo.</p> <p>Susipažįsta su įvairiomis kalbomis: žmonių, paukščių, žvėrelių, spalvų, garsų, linijų, judesių, mimikos.</p> <p style="text-align: center;">Kalbėjimas</p> <p>Varto, žiūrinėja, komentuoja pasakų knygelių veikėjus.</p> <p>Žaisdamas, veikdamas klausinėja vaikų, pats atsakinėja į klausimus.</p> <p>Pasakoja apie šiuo metu matomus žaisliukus, žaidžiamus žaidimus, sutiktus žmones, matomus gyvūnus, augalus.</p> <p>Turi norą pasikalbėti, svarstyti, įprasminant pažinimo patirtį, skatinant gyvą minčių reikšmę, intonacijos natūralumą, individualią šneką.</p> <p>Kalba apie tai, ką mato, girdi, ragauja, veikia.</p> <p>Kalba ir vartoja daiktavardį, jo mažybines, malonybines formas.</p> <p>Vartoja būdvardžių laipsnius, būseną nusakančius veiksmažodžius ir jaustukus, veiksena nusakančius išiktukus.</p>
	Savi-reguliacija ir savitro lė	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taktiškai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.	<p>Žaisdamas su draugais atkreipia dėmesį į kito vaiko poelgius ir pasako galimas pasekmes.</p> <p>Išklauso šalia esančius draugus.</p> <p>Supranta, kad ką nors veikiant būtina laikytis ir laukti eilės.</p> <p>Pasidalina paprašytu daiktu ar daiktais su kitais.</p> <p>Supranta, kad negalima imti draudžiamų daiktų.</p> <p>Iš intonacijos, žodžių, veido išraiškos, pozos, supranta, kada kitas palankiai ar nepalankiai nusiteikęs jo atžvilgiu.</p>
	Meninė raiška	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti	Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	<p>Lankosi, stebi, pasakoja, apibūdina, vertina tai, ką matė parodoje, spektaklyje.</p> <p>Laisvai, spontaniškai reiškia savo įspūdžius, išgyvenimus.</p> <p>Kalba su auklėtoja ir draugais dailės procese, taip pat apžiūrint dailės kūrinius.</p> <p>Kalba apie dailininkų, architektų kūrybą, vaikų darbus.</p>

		meninėje veikloje.		Aptaria savo ir vaikų dailės darbus. Raiškiai taria skaičiuotes, greitakalbes, paukščių pamėgdžiojimus.
	<p>Metodai: pokalbis, pasakojimas, skaitymas, žaidimai, vaidmeninių siužetinių žaidimų organizavimas, žaidimai, pasivaikščiavimai.</p> <p>Priemonės: knygelės, enciklopedijos, stalo žaidimai, paveikslai, raidelės, SEU priemonės ir kt.</p>			
M E N I N Ė	Me- ninė raišk a	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	<p>Muzika</p> <p>Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, pasakoja, kokius instrumentus girdėjo, koks muzikos tempas. Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituoja dainos tekstą. Klausydamas muzikos įvardija, kas ją atlieka: solistas, choras, orkestras, vyras, moteris. Vienas, dviese ar su draugais dainuoja įvairias dainas, pamėgdžioja gamtos garsus, skaičiuotes, erzinimus. Muzikinių valandėlių metu, kasdieninėje veikloje ritmiškai ir aiškiai atlieka judesius pagal muziką. Skambant muzikai kūno pagalba išgauna ritmą (mirksi, linksi galva, trepsi, ploja). Įvairiais ritminiais (lazdelėmis, trikampių, šaukštais), melodiniais (molinukais, varpeliais) pritaria dainoms, šokiams. Atpažįsta ir skiria instrumentus (smuiką, gitarą, būgną, kankles). Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais groja 5-6 garsų melodijas, laiku įstodami ir baigdami.</p> <p>Šokis</p> <p>Šoka improvizuotai kurdamas 5-6 judesių seką, išreiškdamas aplinkos vaizdus. Atlieka judesius įvairiu tempu, keisdamas greitį, nuotaiką. Su draugais mokosi ratelių ir šokių, improvizuoja, išreiškia savo charakterį.</p> <p>Vaidyba</p> <p>Draugams, tėvams, seneliams rengia sceninius vaizdelius, naudodami pirštines, pirštukines lėles. Kuria lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją. Seka pasakas, pasakoja istorijas, naudodamiesi stalo teatro lėlėmis, šešėliniu teatru. Žaidžia vaidybinius žaidimus su lėlėmis, kaukėmis. Dalyvauja teatralizuotose liaudies šventėse: Užgavėnės, Šv. Velykos, Šv. Kalėdos ir kt.</p>

				<p>Stebi profesionalių aktorių pasirodymus, patirtus išpūdžius išreiškia piešdami, pasakodami.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <p>Dailės darbeliuose perteikia realias ir fantastines istorijas, vaizdus papildydami grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais).</p> <p>Kuria „gražius vaizdelius“ ant šviesos stalo ar grafo projektoriaus, dėliodamas peršviečiamus ir neperšviečiamus popierinius ar skaidraus plastiko daiktus, figūrėles.</p> <p>Žaidžia kompiuterinės grafikos programa, bando piešti įvairių spalvų linijomis, lieti dėmes, keisti spalvas.</p>
	Kūrybiškumas	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos, bei kūrybos džiaugsmą.	Savitai reiškia išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	<p>Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį, išradingai ir kūrybiškai naudodami įvairias priemones.</p> <p>Bando nuspėti kasdieninius įvykius pagal tai, ką pastebi.</p> <p>Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų, spalvų, judesių derinius.</p> <p>Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, fantazuoja.</p> <p>Norėdami įgyti daugiau žinių, naudojasi internetu, varto knygeles, klausia suaugusiųjų .</p> <p>Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.</p> <p>Turi daug neįprastų, netikėtų idėjų ir ieško būdų joms įgyvendinti.</p> <p>Žinomas istorijas pakeičia naujais herojais ar charakteringais veikėjais.</p>
	Estetinis suvokimas	Domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.	Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.	<p>Saugo ir puoselėja gamtos grožį, noriai tvarkydami grupės aplinką.</p> <p>Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą.</p> <p>Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių lankymo.</p> <p>Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainą, šokį, drabužį.</p> <p>Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.</p> <p>Patikusias daineles, ratelius, sukėlusius daug emocijų, prašo pakartoti.</p>
<p>Metodai: pasakojimai, stebėjimai, pokalbiai, pasivaikščiavimai, muzikinė veikla, dailė, siužetiniai žaidimai, kolektyvinis darbas.</p> <p>Priemonės: įvairios priemonės skirtos dailei, plastilinas, klijai, knygelės, popierius, gamtinė medžiaga, garsajuostės su muzikos įrašais, vaikiški muzikiniai instrumentai, įvairios teatrinės veiklos priemonės, SEU priemonės ir kt.</p>				

S V E I K A T O S	Fizi- nis akty- vu- mas	Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydama pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių – rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.	Sąmoningai aktyviai juda, žaidžia judriuosius žaidimus. Jaučia kūno judėjimo tempą, kryptį, šokinėja abiem kojom. Supranta atskirų kūno dalių fizines galias. Įveikia nesudėtingas kliūtis, derindami rankų ir kojų judesius. Laipioja lauko įrenginiais, važinėja dviračiu. Tiksliai atlieka sudėtingesnius veiksmus pirštais ir ranka. Meta kamuolį iš įvairių padėčių į taikinį, tiksliai gauda, mušinėja.
S A U G O J I M O	Kas- dieno gyve- nimo įgū- džiai	Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudoja tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Stengiasi laikytis valgymo kultūros: valgo nesukubėdamas, gerai sukramto maistą, nežaidžia prie stalo, taisyklingai sėdi. Supranta, kad grūdinimasis stiprina sveikatą, apsaugo nuo ligų, gerina nuotaiką. Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais.
	Savi- regu- liacija ir sa- vi- kontr- o- lė	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.	Žaisdamas laikosi žaidimo taisyklių. Baigęs žaisti, pats susitvarko žaidimų vietą. Kurdamas išreiškia savo bei supranta kitų emocijas ir nuotaikas. Suvokia savo fizinę būklę ir kūno poreikius (pailsėjęs, pavargęs, sveikas, sergantis). Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendramžius. Laikosi susitarimo paprašyti draugo, jei nori pažaisti su jo žaislu.
	Savi- voka ir sa- vi- garba	Save vertina teigiamai.	Supranta savo asmens tapatumą, pasako, kad yra berniukas, mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo	Žaisdamas judriuosius žaidimus, dalyvaudamas muzikinėje veikloje suvokia savo kūno plastiškumą ir galimybes. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, džiaugiasi, kai kiti vertina palankiai. Žaidžia žaidimus, kuriuose vaizduoja tai save, tai ką nors kitą praityje ir ateityje.

			gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	Atėjęs į grupę pasakoja, kokius žaidimus žaidžia namuose su mama ar tėčiu. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes. Kartais su auklėtoja matuoja savo ūgį įvairiomis matavimo priemonėmis (metrais, sprindžiais, žingsniais ir kt.). Bendraudamas su draugais ir suaugusiais pasidalina savo patirtimi, kaip laikomasi asmens higienos namuose.
	Emocijų suvokimas ir raiška	Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.	Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamai, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.	Tyrinėja save veidrodyje, atirasdamas įvairias veido išraiškas (linksmas, piktas, liūdnas ir kt.). Žaisdamas įvairius žaidimus atpažįsta ir tinkamai reaguoja į draugų emocijas. Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislą. Praneša auklėtojai, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. Žaisdamas su kamuoliu teigiamas emocijas išreiškia džiaugsmingu sušukimu, juoku, šypsena. Dalyvauja įvairiose sportinėse pramogose, džiaugiasi turiningai praleistu laiku su draugais. Tyrinėja, stebi kaip įvairiais metų laikais rengiasi žmonės, atkreipia dėmesį, kaip apsirengti, kad jaustumėsi gerai.
	Problemų sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	Žaisdamas žaidimus sugeba susitarti su draugu žaisti žaislu paeiliui. Susidūręs su sudėtinga užduotimi, spontaniškai ieško sprendimų, juos taiko ir stebi pasekmes. Mokosi spręsti problemas paskatintas auklėtojos užduotų klausimų „O jei pabandysi taip?“, „O kas bus, jeigu?“.... Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai elgiasi ne pagal žaidimo taisykles. Stebi, ką daro kiti vaikai probleminėse situacijose, kopijuoja jų elgesį. Žaidžiant judriuosius žaidimus stengiasi pasidalinti erdve, neužgauti vienas kito. Pratinasi prašyti pagalbos, reaguoti į suaugusiojo perspėjimus, kaip saugiai elgtis aplinkoje. Pokalbiuose išsiaiškina, kur kreiptis pagalbos įvykus nelaimei: gaisras, avarija, trauma ir kt.
Metodai: judrieji žaidimai, pasivaikščiojimai, sportinės išvykos, pokalbiai, susitikimai, stalo žaidimai, pramogos ir kt.				

	<p>Priemonės: sportinis inventorių, įvairūs žaislai, paveikslai, higienos priemonės, SEU priemonės ir kt.</p> <p>Projektas: „Lauke žaidžiu, sveikas esu“, „Olimpinė karta“, „Sveikatiada“.</p>			
P A Ž I N I M O	Mo- kėji- mas mo- kytis	Noriai mokosi, džiaugiasi tuoką išmoko.	Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.	Vartydami knygas, stebėdami natūralią aplinką, atranda augalų prisitaikymą prie metų laikų kaitos. Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus. Mėgsta klausytis skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz. enciklopedijose, žinyuose. Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti. Pasako, kad darbelį padarė, žiūrėdamas į darbėlių knygos paveikslėlius. Projektinėse veiklose atranda vandens naudą žmogui, gyvūnams, augalams. Eksperimento pagalba išsiaiškina ko reikia augalui, kad jis augtų: dirvožemio, šviesos ir vandens. Stebi suaugusiųjų veiklą ir mėgdžioja kūrybiuose žaidimuose. Atkakliai atlieka tą patį veiksmą: sega sągą, varsto batų raištelius.
	Ini- ciaty- vu- mas ir at- kak- lumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	Ieško naujų veikos ar raiškos būdų, naujos informacijos. Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Įsitraukia su draugais į bendrą veiklą, pats organizuoja, kviečia pagalbai. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam pasiūlytos veiklos. Bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Dirba, kol užbaigia darbą, susidūręs su sunkumais, ieško sprendimo būdų. Klausinėja vaikų, pats atsakinėja į klausimus žaisdamas, veikdamas, diskutuoja, ginčijasi, reiškia savo nuomonę.
	Prob- lemų spren- dimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdienams	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus,	Savarankiškai nusiteikia ieškoti išeičių sunkumams įveikti. Atpažįsta, su kokių sunkumu, problema susidūrė. Atkreipia dėmesį į savo veiksmų pasekmes ir supranta, kad pavyko įveikti iškilusią problemą.

		iššū- kiams bei sunku- mams į- veikti.	ieško tinkamų spren- dimų ką nors išbandy- damas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendra- darbiaudamas, pra- deda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	Sudėtingesnę veiklą ar kliūtį priima natūraliai, nu- siteikęs ją įveikti. Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais draugais. Suvokia iškilusius sunkumus ir ieško tinkamų sprendimo būdų iš kelių galimų. Savo patyrimu noriai dalijasi su bendraamžiais.
	Tyri- nėji- mas	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, sampro- tauja.	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, į- valdo tyrinėjimo bū- dus, mąsto ir sampro- tauja apie tai, ką paste- bėjo, atrado, pajuto, patyrė.	Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gam- toje ir aplinkoje. Tyrinėja, eksperimentuoja su šviesa, sužino, kad šviesa gali būti natūrali ir dirbtinė. Eksperimentuoja įvairiomis laiko matavimo prie- monėmis, kalendoriais, laikrodžiais. Tyrinėja įvairius daiktus, juos matuoja sąlyginiais matais: juostele, lazdele, savo kūno dalimis. Stebi aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gy- vūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria. Praktiškai ištyrinėja, kokią naudą gyvūnai teikia žmogui: naminių, laukinių, vandens. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Stebi fotografijas, aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. Atlieka bandymus su smėliu, vandeniu, biriomis medžiagomis. Tyrinėja įvairių daiktų požymius, supranta api- bendrinančius žodžius: žaislai, drabužiai, ava- lynė, baldai....
	Ap- linkos paži- nimas	Nori pa- žinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiau- giasi su- žinojęs ką nors nauja.	Įvardija bei bando pa- aiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, api- būdinti save, savo gy- venamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos ob- jektus, domisi technika ir noriai mokosi ja nau- dotis.	Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius. Pasakoja, kur gyvena ir kuo minta laukiniai ir na- miniai gyvūnai, jų nauda žmogui. Prižiūri kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Klausinėja apie dangaus kūnus, ieško informaci- jos knygoje, internete. Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spal- vas. Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie gimtinę, šeimos šventes. Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena se- neliai. Parodo žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, savo miestą ar rajono centrą. Pažįsta Lietuvos vėliavą, herbą. Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi.

	Skaičiavimas ir matavimas	Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.	Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tĕkmę ir trukmę.	<p style="text-align: center;">Skaičiavimas</p> <p>Skaičiuoja daiktus, domisi skaitmenimis, juos paųsta iki 10. Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių. Dĕliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: „Kiek iš viso?“, „Kiek daugiau?“, „Kiek maųiau?“. Skiria kelintinius skaitvardųius. Pastebi, kaip sudaryta daiktų seka, geba pratęsti ją 1-2 daiktais. Supranta ką reiškia sudĕlioti nuo maųiausio iki didųiausio ir atvirkščiai. Aiųkinasi, kuo skiriasi kiekinis ir kelintinis skaičiavimas, vartoja jų sąvokas.</p> <p style="text-align: center;">Matavimas</p> <p>Lygina daiktus pagal vieną, du ir daugiau poųymių, geba įvardinti sąvokas: didelis-maųas, storas-plonas ir kt.</p>
<p>Metodai: pokalbiai, ųaidimai, tyrinĕjimai, stebĕjimai, eksperimentai, bandymai, diskusijos.</p> <p>Priemonĕs: įvairių dydųių spalvų trafaretai, matavimo priemonĕs (liniuotĕs, svarstyklĕs, juostelĕs, termometrai), kalendorius, dĕlionĕs, loto, lego konstruktoriai, domino, ųaųkĕs, SEU priemonĕs ir kt.</p>				

VII. REKOMENDACIJOS

1. PAŽINIMO UGDYMASIS	<ul style="list-style-type: none"> • Įvardykite, apibūdinkite naujus daiktus, reiškinius vaiko aplinkoje. • Lankykitės naujose vietose, komentuokite, kas vyksta, kaip vadinasi daiktai, ką veikia žmonės ir pan.
1.1. APLINKOS PAŽINIMAS	<ul style="list-style-type: none"> • Žaiskite žaidimus, kuriuose vaikas turėtų prisiminti ir pakartoti informaciją apie save (vardą, adresą, tėvelių darbą, kt.), savo šalį (Lietuvą). • Skatinkite eksperimentuoti su daiktais, mokykite suprasti jų veikimo būdą, požymius. • Supažindindami su aplinkos daiktais pagal galimybes remkitės visais įmanomais pojūčiais: skoniu, lytėjimu, rega, klausa, uosle. • Vaikui, kuris blogai mato, kiek galima daugiau komentuokite aplinką, jos daiktus, daiktų detales, spalvas ir pan. • Vaikui, kuris blogai girdi, jei tik įmanoma, demonstruokite aplinkos garsų skambėjimą. • Padėkite suprasti veikslių seką vaizdžiais paveikslais ar nuotraukomis (pvz., kaip į lentynas sudėti žaislus). • Rodydami aplinkos daiktus, supažindindami su reiškiniais, formuokite vaikui juos apibūdinančias sąvokas.
1.2. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS	<ul style="list-style-type: none"> • Mokykite pasakyti, kiek apytikriai yra daiktų („daug“, „mažai“), vėliau pridėkite sąvokas: „mažiau“, „daugiau“ ir pan. • Mokydami klasifikuoti daiktus, pasitelkite spalvas. • Laiko suvokimui palengvinti naudokite ritmą ir muziką. • Pratinkite girdėti ir vartoti paprastas (praktiškas) matematinės sąvokas („kiek iš viso pasidarė“, „iš viso buvo, liko“, „kiti nuskrido, atidavė, pasidalijo“ ir kt.). • Dažniau leiskite atlikti praktinius matematinius veiksmus: „pastatyk prie kiekvienos lėkštės po puodelį“, „padalink obuolius, kad kiekvienas gautų po obuolį“ ir pan. • Papuoškite grupę spalvingais skaitmenimis, susietais su kokiais nors daiktais ar vaikų gimtadieniais. • Mokydami skirti erdvines sąvokas („už“, „ant“, „po“ ir kt.) pasitelkite spalvas, simbolius, paveikslėlius (pvz., „Žalius skrituliukus dėsimė ant stalo, geltonus – po stalu.“) • Laiko suvokimui palengvinti pasitelkite muzikinius signalus, simbolius (pvz., pasigirdus tam tikrai melodijai, laikas ruoštis valgyti). • Pratinkite kalboje vartoti erdvines ir laiko sąvokas („rytoj“, „šiandien“, „toliau“, „arčiau“ ir kt.). • Muzikos instrumentu mokykite pavaizduoti erdvines sąvokas (ilgai skamba – ilgas, trumpai – trumpas ir kt.). • Žymėkite skirtingų formų, dydžių simboliais aplinkos daiktus, žaiskite (pvz., „Prašau paduoti didelį daiktą su užklijuotu dideliu trikampiū“).
1.3. TYRINĖJIMAS	<ul style="list-style-type: none"> • Atkreipkite dėmesį į naujus daiktus, reiškinius vaiko aplinkoje, tai darykite emociškai, džiugiai.

	<ul style="list-style-type: none"> • Mokykite vaiką orientuotis aplinkoje – pradžioje suaugusiajam padedant, vėliau savarankiškai. • Užtikrinkite saugumą: paslėpkite daiktus, kuriais galima susižaloti, patikrinkite durų, langų saugumą. • Stenkitės nusivesti į naujas vietas, kur vaikas dar nebuvo, pvz.: zoologijos sodą, vandens parką, kt., stebėkite, komentuokite, džiaukitės atradimais. • Skatinkite eksperimentuoti su daiktais, pvz., įpilti ir išpilti iš lankstaus indo vandenį, stebint, kaip keisis forma (užtikrinkite saugumą). • Skatinkite remtis visais pojūčiais – skoniu, lytėjimu, rega, klausa, uosle, žaiskite spėliones (pvz., atspėk iš kvapo – kas tai?). • Nebarkite ir nebauskite, jei tyrinėdamas ką nors sugadino, sulaužė (įspėkite apie saugotinus daiktus). • Žaiskite slėpynių žaidimus – slėpkite daiktus, drąsinkite ieškoti, atrasti. • Girkite už pastangas, paieškas, ne tik už rezultatą. • Mokykite vaiką atrasti, kas jam patinka, ir tuo užsiimti.
<p style="text-align: center;">2. KŪRYBIŠKUMO UGDYMASIS</p> <p>2.1. KŪRYBIŠKUMAS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinkite išbandyti įvairią veiklą, priemones, skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktus. • Siūlykite naujas žaidimų idėjas. • Žaiskite su gerai pažįstamais daiktais – stenkitės sugalvoti daiktams kitokius pavadinimus, paskirti. • Švelniai juokaukite, rodydami netikėtus daikto, reiškinio aspektus (pvz.: „Na, šis sumuštinis tikrai panašus į paklotą lovele“). • Kurkite vardus gyvūnams, žaislams, kt. • Skatinkite išdrįsti padaryti ne taip kaip visi, džiaukitės originaliais sprendimais. • Mokykite pastebėti netikėtus dalykus vaiko aplinkoje, džiaukitės netikėtumais. • Žiūrėdami filmuką, padarykite pauzę, skatinkite sugalvoti kuo labiau netikėtą pabaigą; pasitikrinkite žiūrėdami toliau. • Padėkite vaikui, kuris blogai girdi muzikos melodiją, pajauti jos ritmą, reaguoti į jį judesiais.
<p>2.2. MENINĖ RAIŠKA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kai vaikui sunkiai sekasi veikla, kur būtinas girdimasis arba regimasis suvokimas (piešti, dainuoti, ir pan.), reikėtų ne jos atsisakyti, o supaprastinti (pvz., spalvinti vietoj piešimo, skambinti varpeliu vietoj dainavimo). • Duokite daugiau laiko meninės veiklos užduočiai atlikti. • Pastebėję, jog vaikas negali papasakoti girdėtos pasakėlės, pasakokite jam trumpus pasakojimus, iliustruokite juos paveikslėliais, judesiais – ugdykite girdimąjį suvokimą, kalbos supratimą. • Pastebėję skurdžią vaizduotę, prašykite, kad papildytų savo sukurtą kūrinėlį kokiu nors netikėtu personažu ar judesiu, džiugiai pakomentuokite rezultatą. • Reikėtų jautriai reaguoti į vaiko demonstruojamą nepakantumą tam tikriems garsams, spalvoms ir stengtis, kad jų nebūtų (būtų mažiau) vaiko aplinkoje. • Jei vaikas pernelyg įpranta naudoti vieną spalvą, formą, pamažu siūlykite

	<p>alternatyvą, pvz., prašydami nuspalvinti, suklijuoti kitos spalvos figūras ir pan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jei vaikas vengia šokti pagal muziką, leiskite improvizuoti pagal kitoki garsinį foną, pvz., vaizduoti gyvūnus, kurių skleidžiamus garsus girdi įrašė. • Mokykite pasisveikinimo ir atsisveikinimo dainelių. • Girdimojo (kai girdi, bet blogai suvokia girdimą informaciją), regimojo (kai mato, bet blogai suvokia regimą informaciją), kinestezinio (kai nesuvokia rankos, kalbos padargų judėjimo krypties) ir kitokio pobūdžio suvokimo nepakankamumas gali lemti vaikui rimtų sunkumų mokykloje, todėl pastebėjus šių sutrikimų požymių, būtina kryptingai naudoti pratimus, užduotis, lavinančius vaiko suvokimo funkcijas. Ikimokykliniame mažiujė šiuos sunkumus įveikti yra lengviausia. Užduotis parinkti jums visada padės specialusis pedagogas ar logopedas.
2.3. ESTETINIS SUVOKIMAS	<ul style="list-style-type: none"> • Padėkite pastebėti kasdienėje aplinkoje ir gamtoje gražius daiktus, reiškinius, komentuokite juos („Pažiūrėk, koks gražus voratinklis“ ir pan.). • Mokykite gražiai suderinti lėlės drabužėlius, pastatyti gražų namą iš kaladėlių. • Prašykite, kad padėtų padengti ir papuošti stalą. • Žavėkitės, džiaukitės gražiu poelgiu, elgesiu. • Mokykitės paprastų, bet skambių dainelių, kurkite gražius žodžius. • Prieš eidami į teatrą, koncertą, paruoškite vaiką suvokti meninę veiklą.
3. SVEIKOS GYVENSENOS UGDYMASIS	Mokykite vaiką orientuotis aplinkoje – pradžioje padedant suaugusiajam,
3.1. FIZINIS AKTYVUMAS	<p>vėliau savarankiškai.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Išsiaiškinkite, kokių judesių vaikas negali atlikti dėl objektyvių priežasčių, ir neverskite jų daryti, siūlykite veiklą, kuri leis patirti sėkmę, skatinkite pasitikėti savimi. • Tinkamai sutvarkykite aplinką, kad joje būtų mažiau daiktų, už kurių galima užkliūti ir susižeisti. • Jei vaikui sunku veikti su smulkiais daiktais, pasiūlykite analogišką veiklą su stambesniais objektais. • Tuo atveju, kai vaikas priešinasi aktyviems žaidimams, sugalvokite jam vaidmenį, kad jis galėtų dalyvauti netiesiogiai, pvz., stebėti varžybas ir įteikti prizą greitai atbėgusiems vaikams. • Venkite ilgų užsiėmimų, kad vaikas nepervargtų, ir stebėkite jo savijautą po fizinio aktyvumo. Ištikus nesėkmei neakcentuokite to, stenkitės atkreipti dėmesį į tai, kas pavyko. • Jei vaikas turi klausos sutrikimą, pamažu pratinkite vaiką nešioti klausos aparatą. • Užtikrinkite tokį fizinį aktyvumą, kuris garantuotų saugų klausos aparato nešiojimą.
3.2. KASDIENINIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	<ul style="list-style-type: none"> • Mokykite vaiką suprasti kasdienės veiklos tvarką, reikšmę (kodėl reikia pamiegoti, prieš valgį plauti rankas ir pan.).

	<ul style="list-style-type: none"> • Mokydami savitvarkos ar savižiūros, suderinkite tikslus ir metodus – geriausia, kai tą patį gebėjimą tuo pat metu ir tokiu pat būdu ugdo ir tėveliai, ir pedagogai. • Jeigu vaikui sunku išmokti kokį nors veiksmą, neverskite kartoti, kol nusimins – vietoj to leiskite tą veiksmą tik užbaigti (tai yra, padarykite viską iki paskutinės pakopos, o vaikas tegu užbaigia – taip patirs sėkmę). • Kitas būdas – leiskite vaikui pradėti veiksmą arba atlikti jo dalį (kurią pajėgia), girkite už tai, kad dalyvavo, prisidėjo. • Mokykite apsirengti, apsiauti, susitvarkyti aplinką. • Mokykite pastebėti ženklus, kad nori į tualetą, priminkite, kad tai pasakytų. • Skatinkite atidumą savijautai, tai yra: mokykite pasakyti, kad skauda, pavargo ir pan. • Pratinkite padėti jums namų ruošoje, girkite, džiaukitės vaiko pagalba. • Surimuokite paprastas instrukcijas (pvz., „jei padengsime kartu, tuoj ant stalo bus saldu“)
<p style="text-align: center;">3.3. KALBOS IR KOMUNIKAVIMO UGDYMASIS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokykite įsiklausyti į aplinkos garsus. Padėkite vaikui juos suvokti ir įvardykite juos. Sudarykite situacijas, kurios padėtų vaikui suprasti, iš kur sklinda garsas. • Jei būtina, užduotis, nurodymus pateikite vaizdžiai (paveikslėliais ar jų serija). • Norėdami atkreipti į save dėmesį, naudokite ryškius simbolius (spalvotą skritulį, pan.). • Jei vaikas kalba, bet kalba netaisyklinga, modeliukite taisyklingas frazes, pvz., kaip paprašyti, išreikšti savo jausmus ir pan. • Stebėkite, kaip vaikas išsako poreikius, mokykitės suprasti neverbalinę jo kalbą. • Jei vaikas stengiasi kalbėti, būkite kantrūs, netaisykite kiekvienos jo klaidos. • Jei blogai suvokia tekstą, rodykite jam paveikslėlius. • Jei kalba neišlavėjusi, bet vaikas gerai taria, skatinkite žaisti žodžių žaidimus – sugalvoti įdomių vardų, pavadinimų veikėjams, žaislams, rimuoti žodžius ir pan. • Išnaudokite spontaniškas, ypač problemines, kalbai ugdyti palankias situacijas, pvz., jei vaikas rodo „ten“ (prašydamas daikto), modeliukite frazę, pvz., „prašau duoti“ (arba „lėlė“) ir pan. Padėkite suprasti, kad kalbėdamas vaikas gali pakeisti situaciją. • Iš pradžių vartokite vaikui gerai suprantamus žodžius, pamažu įveskite naujų žodžių. • Draugiškai pataisykite blogai tariamą žodį, tačiau tai darykite neįkyriai.

<p>4. SAKY TINĖ KALBA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leiskite vaikui atlikti rašymo užduotis smėlyje, kreidele ant šaligatvio ir pan. Skatinkite popieriaus lape braižyti stambesnes linijas.
<p>4.1. RAŠY TINĖ KALBA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Papuoškite grupę raidėmis, paprastais esminiais žodžiais, siekite juos su metų laikais, vaikų vardais ir kt. • Duokite dėlionę iš 2–3 dalių, priešais padėkite užbaigto daikto (dėlionės) pavyzdį. • Duokite skaityti ne tik knygą, bet spalvotą plakata, reklamą, nuotraukų albumą ir pan. Prašykite, kad vaikas įvardytų, ką mato. • Skaityti rinkitės paprastus tekstus su pasikartojančiais įvykiais (pasakas „Raudonkepuraitė“, „Vilkas ir ožiukai“ ir kt.). • Mokykite iš storų raidžių sudėlioti savo vardą. Prašykite tas raides nuspalvinti. • Jei prašote vaiko spalvinti, braižyti, piešti, pritaikykite vaiko galimybėms popierių ir priemones. Kartais vaikui lengviau, kai popierius standus, pritvirtintas prie stalo, pieštukas stambus ir kt. • Jei vaikui, priešingai, lengviau atlikti smulkius judesius, duokite štrichuoti, taškuoti, taikyti kitus rašymo (spalvinimo) būdus.
<p>5. Į VISAS UGDY- MOSI KRYPTIS INTEGRUOJAMOS UGDYMO(SI) SRITYS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nustatykite aiškias taisykles, kad vaikai suprastų, kas leistina, kas ne, ir žinotų pasekmes (nutraukta pasaka, atidėtas animacinis filmas ar pan.). • Parodykite vaikui, kad jį mylite net tada, kai kalbatės su juo apie netinkamą jo elgesį. • Jei vaikas pernelyg drovus, bendro žaidimo metu galima nesikreipti į jį (ją) tiesiogiai, o per jo (jos) turimą žaislą – meškiuką, šnelį ar pan. • Būtinai išsiaiškinkite, kaip vaikas elgiasi ir kokios emocijos vyrauja namuose. Jei vaikas nuolat liūdnas, prislėgtas ar agresyvus, paprašykite psichologo konsultacijos. • Leiskite vaikui pabūti vienam ir nusiraminti.
<p>5.1. EMOCIJŲ SUVO- KIMAS IR RAIŠKA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leiskite vaikui atlikti rašymo užduotis smėlyje, kreidele ant šaligatvio ir pan. Skatinkite popieriaus lape braižyti stambesnes linijas.
<p>5.2. SAVIREGULIA- CIJA IR SAVIKONT- ROLĖ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jei vaikas trumpai išlaiko dėmesį, užduotį pateikite etapais, pvz., „Pirma pastatyk bokštą.“ Kai pastatys – „Dabar pastatyk sieną!“ • Grupės bendrų veiklų metu (klausantis pasakos, žaidžiant) sukurkite vaikui sąlygas dažniau pakeisti padėtį (pvz., atnešti iš kito kampo daiktą), pajudėti, pagulėti ant kilimo (pagal poreikį). • Jei netikėtai tenka keisti dienotvarkę, iš anksto paaiškinkite, kas pasikeis įprastoje dienos rutinoje ir pagal galimybes parodykite būsimą dienos įvykių seką vaizdžiai (pakeisdami įvykius vaizduojančių paveikslėlių tvarką ir pan.). • Girkite vaiką, bet pamažu ilginkite laiką tarp paskatinimų, kad vaikas mokytųsi toleruoti pagyrimo nebuvimą. • Mokykite palaukti savo eilės pasitelkdami kamuoliuką ar simbolį – kieno rankose (lipdukas ant drabuželio ar pan.) jis yra, tas ir kalba, atlieka judesį ar pan. • Keldami vaikui reikalavimus, stenkitės nesukelti vaiko neigiamų emocijų. • Leiskite vaikui pabūti vienam ir nusiraminti.

<p>5.3. SAVIVOKA IR SAVIGARBA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdykite vaiko pasitikėjimą savimi. • Neakcentuokite nesėkmių, didinkite vaiko autoritetą tarp grupės draugų. • Priimkite vaiką tokį, koks jis yra, atraskite, už ką jį girti. • Pasitelkite vaiko nuotraukas (praeityje, dabartyje), kalbėkite apie tai, kas buvo ir yra, padėdami suvokti savo gyvenimo tęstinumą. • Jei vaikas perdėtai nepasitiki savimi ar, priešingai, įkyriai siekia dėmesio, gali būti, kad šeimoje gauna mažai dėmesio arba yra nuolat baramas, arba, priešingai, jam neleidžiama būti savarankiškam (išsiugdo „išmoktą bejėgiškumą“). Kantriai išklauskite vaiką, nuoširdžiai džiaukitės jo darbu, dažnai paskatinkite. Pamažu ilginkite laiko tarpą tarp paskatinimų, kad vaikas mokytųsi toleruoti pagyrimo nebuvimą. • Sudarykite sąlygas išbandyti įvairią veiklą, kad geriau suprastų savo galimybes.
<p>5.4. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Atidžiai stebėkite vaiko elgesį, siekdami geriau suprasti jos (jo) bendravimo būdą. Iš pradžių gali tekti priimti vaiko žaidimo (bendravimo) taisykles, pamažu mokant tinkamesnių bendravimo formų. • Mokykite suprasti užuominas, kurias siunčia suaugusieji, pvz., kai vaikas per daug ir neadekvačiai kalba, suaugusysis gali pasakyti: „Na, aš nebeturiu laiko, man reikia plauti indus...“ (užuot pasakius: „Tu per daug kalbi!“). • Mokykite, kaip reikia atkreipti į save aplinkinių dėmesį, kaip paprašyti pagalbos (ar daikto), kokio garsumo balsu kalbėti. • Bendraudami su vaiku, žiūrėkite į jį, kalbėdami su juo stenkitės, kad jis matytų jūsų veido išraišką. • Kalbėkite su vaiku aiškiai, paprastais, trumpais sakiniais. Su neprisigirdinčiu vaiku kalbėkite garsiau.
<p>5.5. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Neįkyriai sudarykite galimybes užmegzti santykį su kitais vaikais. Galite paprašyti, kad kitas vaikas ką nors paduotų, palaikytų, pasakytų ir pan. • Mokykite vaikus neįkyriai rodyti savo draugystę, toleruoti nesuprantamą elgesį. • Mokykite vaiką suvokti kitų neverbalinę kalbą (mimiką, judesius, kt.).
<p>5.6. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leiskite išbandyti įvairią veiklą, padėdami patirti sėkmę, taip skatindami pasitikėjimą savimi. • Ugdydami savarankiškumą, sudarykite galimybę pasirinkti iš 2, vėliau 3 adekvačių veiklų (daiktų). • Paklauskite, ar nereikia pagalbos, primygtinai jos nesiūlykite. • Tuo atveju, kai vaikas įkyriai atlieka tą pačią veiklą ar manipuliuoja tuo pačiu daiktu, pamėginkite veiksmui suteikti prasmę. Pvz., jei vaikas mėgsta sukti daiktus, duokite atsukti kamštelius, pripilti vandens, užsukti ir pan. • Mokykite stebėti kalbančiųjų veidus, aplinką. • Savarankiškumo įgūdžių mokykite pamažu. • Jei vaikas nesupranta, parodykite veiksmu, paveikslėliu, simboliu. • Mokykite pasiklausti, paprašyti pagalbos.

<p>5.7. PROBLEMŲ SPRENDIMAS</p>	<p>Mokykite atpažinti ir įvardyti problemą (sunkumą), rodykite pavyzdį (pvz., „Šis skritulys neprisiklijuoja, reikia sugalvoti, kaip jį priklijuoti.“).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinkite ieškoti informacijos, išpėti sunkumų priežastį („Kodėl neprisiklijuoja? Gal klėjai seni? Gal popierius blogas? Gal ne taip tepu klėjus?“). • Drašinkite tartis su kitais dėl galimo sprendimo („Ką reikia padaryti?“). • Mokykite numatyti pasirinkto sprendimo rezultatą („Kas atsitiks, jei tepsiu kitais klėjais?“). • Skatinkite nebijoti nesėkmės, aiškinkite, kad visi daro klaidų, kad klaidos parodo, ko reikia išmokti. • Žiūrėdami filmukus, klauskite, komentuokite problemos sprendimą – ar teisingai nusprendė herojai, ar gerai, kad taip padarė, ir pan. • Girkite už pastangas, paieškas (net ir nesėkmingas), ne tik už rezultatą.
<p>5.8. MOKĖJIMAS MOKYTI</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinkite vaiko smalsumą, demonstruodami, kaip veikia vienas ar kitas daiktas, po to skatindami išbandyti pačiam. Leiskite daryti klaidas, už jas nebarkite, bet parodykite, kaip padaryti teisingai. • Raginkite pasitelkti visus pojūčius tyrinėjant aplinką: uoslę, lytėjimą, klausą, regėjimą, skonį. • Kartu su vaiku stebėkite, tirkite, ardykite, taisykite daiktus, skatindami smalsumą ir pažinimo džiaugsmą. • Perskaitytę pasaką, klauskite, kuris veikėjas labiausiai patiko, skatinkite stebėti kitų vaizduojamus personažus, raginkite įsitraukti. • Mokydami naudotis koku nors daiktu (pvz., telefonu), pateikite daug to paties daikto modelių, kad mokytūsi perkelti gebėjimą į kitą situaciją ir veikti su panašaus tipo daiktais. • Pratinkite paprašyti pagalbos sudėtingose situacijose: dėliojant dėlionę, konstruojant ir pan. • Duokite daugiau laiko užduočiai atlikti. • Klauskite, kaip jis ar ji tai padarė, skatindami nusakyti veiksmų eigą. • Planuodami darbą vaikų grupelėje, sudarykite ją taip, kad joje būtų skirtingų gebėjimų turinčių vaikų: vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, turės galimybę mokytis iš bendraamžių, kopijuoti elgesį. • Pasistenkite prasmingai nukreipti į tokią veiklą, į kurią vaikas įsitraukia spontaniškai (pvz., jei dėlioja daiktus iš dėžės į dėžę, duokite dvi dėžes ir paprašykite, kad į vieną sudėtų didelius, į kitą – mažus daiktus).

VIII. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaiko pasiekimai – tai susiformavusios vertybinės nuostatos, gebėjimai, supratimas, patirtis. Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo (si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

Vaikui pradėjus lankyti įstaigą pedagogas stebi, kaip jis adaptuojasi naujoje aplinkoje. Adaptacija – svarbus ir kiekvienam vaikui individualus laikotarpis. Kai vaikas puikiai jaučiasi, atliekamas pirmasis vertinimas (jei vaikas įstaigą lanko ne pirmi metai, tai daroma rudenį), kurio tikslas – geriau pažinti vaiką, jo pomėgius, įvairius gebėjimus bei numatyti jo ugdymo kryptis ir uždavinius.

Antrą kartą vaikas vertinamas pavasarį. Šio vertinimo tikslas - nustatyti vaiko ugdymo (si) pažangą, t.y. sritis, kuriose pasiekimai yra akivaizdūs, ir sritis, kuriose pasiekimai nežymūs. Toks vertinimas padeda išlaikyti ugdymo (si) tęstinumą, planuoti individualų darbą su vaikais, numatyti pagalbos vaikui formas ir būdus.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų gebėjimų ir pažangos vertinimas atliekamas vadovaujantis darželio parengta ikimokyklinio ugdymo programa, apimant visas penkias vaiko ugdymosi kompetencijas.

Pagrindiniai vaiko vertintojai – grupės auklėtojos, kurioms padeda muzikos ir kūno kultūros pedagogas, logopedė. Vertinime taip pat dalyvauja tėvai ir pats vaikas. Tėvai papasakoja apie vaiko ugdymo (si) sąlygas namuose, išsako savo nuomonę apie vaiko pasiekimus, pomėgius, specialiuosius poreikius. Su vaiku pasiekimai aptariami, pabrėžiant vaiko sėkmę. Vaiko prašoma pakomentuoti savo darbelius, siūloma palyginti prieš metus atliktus darbelius su paskutiniuuoju darbeliu. Vaikas lygina juos ir mato savo pažangą.

Pasvalio lopšelyje-darželyje „Eglutė“ vertinimas vyksta pagal „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašą“. Pasiekimai vertinami 2 kartus per metus. Kiekviena ugdymo (si) sritis vertinama atitinkamu žingsniu, sudaroma pasiekimų diagrama, kuri aptariama su tėvais ir leidžia individualizuoti ugdymą bei atkreipti dėmesį į vaiko ugdymo (si) gebėjimus bei sunkumus. Lopšelio-darželio vaikų pasiekimų vertinimo principai: planingumas, objektyvumas, visapusiškumas, informatyvumas, vaiko pažangos fiksavimas, jautrumas ir humaniškumas, pozityvumas, vaiko pasitikėjimo ugdymas.

Vaikų darbai ir analizės segamos į atskirus aplankalus, skirtus kiekvienam ugdytiniui. Aplankas surinkta medžiaga leidžia pastebėti vaiko pasiekimus pagal ugdomas kompetencijas. Aplanką sudaro dailės darbai, užrašytos vaikų mintys, žodinė kūryba, rašytinės kalbos pavyzdžiai, nuotraukos. Sukauptas aplankas perduodamas priešmokyklinio ugdymo pedagogui. Išvykstančiam iš lopšelio darželio vaikui aplankas atiduodamas tėvams. Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo informacija padeda numatyti ugdomojo proceso spragas, parinkti tinkamiausias ugdymo (si) formas, metodus, priemones, užtikrinti ugdymo(si) nuoseklumą, individualizavimą, tęstinumą, tėvų informavimą apie vaiko ugdymo (si) rezultatus, grupės vaikų pasiekimų apibendrinimą, ugdymo prioritetų numatymą.

VIII. NAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas.
2. Lietuvos Respublikos Seimo 2003-07-04 nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų“.
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-01-24 nutarimas Nr.82, „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“.
4. Lietuvos Respublikos Seimo 2003-08-20 nutarimas Nr. IX-1569 „Dėl Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo“.
5. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.
6. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-04-18 įsakymas Nr. ISAK - 627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“.
7. Lietuvos higienos norma HN 75:2016 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programą, bendrieji sveikatos saugos reikalavimai.
8. Adamkevičienė A. Judėjimo džiaugsmas. Lietuvos ikimokyklinukų fizinio aktyvumo optimizavimo programa, 1996.
9. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Monkevičienė O. (sud.). – V.: Minklės leidyba, 2001.
10. Aukime sveiki ir stiprūs. Vaikų sveikatos ir fizinio ugdymo programa, 2002.
11. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį.–V.: 1998.
12. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams.–V.: Leidybos centras, 1993.
13. Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“. – V.: Leidybos centras, 1993.
14. Verseckienė O. Marcinkas F., ir kt. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės. – 1995.
15. Demokratiškos pedagogikos matai. Danų autorių straipsnių rinkinys kuriančiam pedagogui. V.: Ciklonas, 2005.
16. Monkevičienė O. Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo programų modeliai. Vėrinėlis. Knyga auklėtojais. II dalis. – V.: Leidybos centras, 1995. – P. 6-9.
17. Monkevičienė O. Naujojo ugdymo turinio bei kūrybinio jo įgyvendinimo būdų psichologinės-pedagoginės ištakos. – Vėrinėlis. Knyga auklėtojais. I dalis. – P. 78 – 82.
18. Rodžersas C. Harmoningai gyvenančio žmogaus samprata. Psichologija. V.: Aidai, 1989.
19. Staerfeldt Eric, Mahiasen Rask Christian. Pedagogika ir demokratija .V.: Aidai, 1999.
20. Šeibokien G. Ikimokyklinis ugdymas: kur esame ir kur link eisime. Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. – V.: Leidybos centras, 1999. – P. 47- 50.
21. Želvys R. Švietimo vadybos pagrindai. V.: Vilniaus universiteto leidykla
22. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“ 2014 m. ŠMM.
23. „Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos“ 2015 m. ŠMM.

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS 1 ŽINGSNIS

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

- Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio

2. FIZINIS AKTYVUMAS

- Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą.
- Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiuopdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gnaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

- Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.
- Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

- Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas.
- Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

- Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.
- Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.

6. SANTYKIAI SU SUAGUSIAIS

- Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą • Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

- Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.

8. SAKY TINĖ KALBA

Klausymas

- Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną.
- Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinų pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus.

Kalbėjimas

- Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis.

- Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydi juos judesiu.

9. RAŠYTINĖ KALBA

Skaitymas

- Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiaisiais.

Rašymas

- Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.

10. APLINKOS PAŽINIMAS

- Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus.
- Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius.
- Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Skaičiavimas

- Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne).

Matavimas

- Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.

Matavimas

- Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus.
 - Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.

12. MENINĖ RAIŠKA

Muzika, šokis

- Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklysdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais.

Žaidinimai, vaidyba

- Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.

Vizualinė raiška

- Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS

- Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

- Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais.

- Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.

15. TYRINĖJIMAS

- Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus.
- Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai).

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

- Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.

17. KŪRYBIŠKUMAS

- Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS

- Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.

2 ŽINGSNIS

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

- Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai.
- Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.

2. FIZINIS AKTYVUMAS

- Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyrų pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaidydamas pusiausvyrą.
- Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyrų, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gaudo kamuolį.

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita.

- Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

- Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramino: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių.
- Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

- Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti.
- Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.

6. SANTYKIAI SU SUAGUSIAIS

- Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo.
- Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritario ženklių, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos.
- Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

- Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.

8. SAKYBINĖ KALBA

Klausymas

- Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą.
- Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiš- kinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvrtarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žo- džių. Išklauo ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.

Kalbėjimas

- Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika ir pantomi- mika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose.
- Dviejų trijų žodžių sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori.
- Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.

9. RAŠYBINĖ KALBA

Skaitymas

- Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knyge- les, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Krei- pia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simboliu.

Rašymas

- Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.

10. APLINKOS PAŽINIMAS

- Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje.
- Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus.
- Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Skaičiavimas

- Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų).

Matavimas

- Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).

12. MENINĖ RAIŠKA

Muzika, šokis

- Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena kokiu nors daiktu.

Žaidinimai, vaidyba

- Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).

Vizualinė raiška

- Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūk-čioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.
- Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).

13. ESTETINIS SUVOKIMAS

- Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygeliių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

- Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos.
- Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus.
- Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūtis.

15. TYRINĖJIMAS

- Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti.
- Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

- Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus.
- Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.

17. KŪRYBIŠKUMAS

- Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais.

- Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS

- Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia.
- Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.

3 ŽINGSNIS

1. KASDIENIO GYVENIMO IGŪDŽIAI:

- Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti.
- Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsi-rengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.

2. FIZINIS AKTYVUMAS:

- Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, persoka liniją, spiria kamuolį.
- Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant vir-tutės sagas, ridena, mėto, gaudo kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA:

- Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda vartoti emocijų raiškos žo-delius ir emocijų pavadinimus.
- Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ:

- Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos.
- Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kont-roliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, ne-duoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.).
- Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA:

- Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis.
- Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS:

- Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų.

- Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria.
- Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS:

- Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą.
- Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.
- Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.

8. SAKY TINĖ KALBA:

Klausymas

- Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinių, naujų žodžių.
- Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.

Kalbėjimas

- 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“.
- Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus.
- Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį.
- Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraštkius.

9. RAŠY TINĖ KALBA:

Skaitymas

- Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius.

Rašymas

- Įvairiomis rašymo priemonėmis kraiglioja vertikalias ir horizontalias linijas.

10. APLINKOS PAŽINIMAS:

- Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais.
- Skiria atskirus gamtos reiškinius.
- Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje.
- Pasako savo ir savo šeimos narių vardus.
- Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS:

Skaičiavimas

- Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą.
- Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.

Matavimas

- Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus.
- Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.

12. MENINĖ RAIŠKA:

Muzika

- Emocingai atliepia klausomus kūrinus (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.
- Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais.
- Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka).
- Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu.
- Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.

Šokis

- Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius.
- Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritupia, pasisuka ir kt.) seką.

Žaidimai, vaidyba

- Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmis vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.

Vizualinė raiška

- Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius.
- Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS:

- Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius.
- Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamosis savo puošnia apranga.
- Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS:

- Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.
- Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.
- Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.

15. TYRINĖJIMAS:

- Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS:

- Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes.
- Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą

17. KŪRYBIŠKUMAS:

- Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje.
- Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS:

- Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus.
- Džiaugiasi tuo, ko išmoko.

ŽENKLAI, ISPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESA

1,5 metų vaikas

- Savarankiškai nevaikšto.
- Žaisdamas netyrinėja daiktų, tik jais manipuliuoja, deda juos į burną.
- Nemėgsta būti artimųjų apkabinamas, glaudžiamas – priešinasi, traukiasi.
- Nemėgdžioja kito žaidžiančio vaiko judesius.
- Neparodo paveikslėlių knygoje įprastų daiktų, kai kas nors juos įvardija.
- Kalbinamas nerodo emocijų arba, priešingai, susierzina, nesišypso.
- Blogai girdi ar mato.

2 metų vaikas

- Vis dar vaikšto netvirtai, nors pradėjo vaikščioti prieš 6 ar daugiau mėnesių.
- Negeba parodyti pagrindinių namų apyvokos daiktų ir svarbiausių kūno dalių.
- Nevykdo vieno veiksmo nurodymų (pvz., „Prašau paduoti kaladėlę“).
- Nevartoja gestų arba kalbos, norėdamas atkreipti dėmesį į daiktą ar veiksmą.
- „Neįgarsina“ savo norų bent vienu savitu žodžiu ar dviejų žodžių junginiais.
- Nežaidžia jokių imitacinių žaidimų.
- Nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų (pvz., neima iš spintelės indų, nesiekia maišyti tešlos kartu su mama).
- Neatsiliepia į savo vardą atsisukdamas.
- Netyrinėja aplinkos ir ja nesidomi.
- Blogai girdi ar mato.

3 metų vaikas

- Dažnai griūva ir (ar) sunkiai (išsikibęs, neužtikrintai) lipa laiptais.
- Nerangiai manipuliuoja smulkias daiktais.
- Nesupranta įprastų kasdienių prašymų (pvz., „Padėk batukus į vietą“).
- Kalbėdamas nevartoja 2–3 žodžių sakinių (pvz., vietoj „noriu pieno“ sako „pieno“).
- Nesidomi kitais vaikais.
- Nedalyvauja imitaciniuose žaidimuose.
- Savarankiškai nenusivelka atsagstyto švarkelio ar paltuko.
- Vis dar šlapinasi į kelnytes, nors buvo mokomas sėsti ant puoduko.
- Kalbėdamas nereguliuoja balso stiprumo (kalba pernelyg garsiai arba pernelyg tyliai, nepriklausomai nuo situacijos).
- Blogai girdi ar mato.

4 ŽINGSNIS

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI:

- Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą
- Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.
- Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.

2. FIZINIS AKTYVUMAS:

- Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyrų ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką.
- Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA:

- Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas.
- Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti)
- Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ:

- Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus.
- Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.
- Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA:

- Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.).
- Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS:

- Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju.

- Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS:

- Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą).
- Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.
- Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.

8. SAKY TINĖ KALBA:

Klausymas

- Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kū- rinių literatūrine kalba, tarmiškai.
- Pradeda išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.

Kalbėjimas

- Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.
- Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius.
- Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus.
- Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.

9. RAŠY TINĖ KALBA:

Skaitymas

- Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. Skaito knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.

Rašymas

- Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.) Keiverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.

10. APLINKOS PAŽINIMAS:

- Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.).
- Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę.
- Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje.
- Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius.
- Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus.
- Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS:

Skaičiavimas

- Pradedama skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdama po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja.
- Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).

Matavimas

- Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą.
- Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais.
- Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn.
- Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.

12. MENINĖ RAIŠKA:

Muzika

- Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.
- Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmas, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).
- Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsia, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.
- Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.

Šokis

Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius.

- Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.

Žaidimai, vaidyba

- Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.

Vizualinė raiška

- Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą padeda pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika.

- Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS:

- Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti.
- Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką.
- Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS:

- Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.
- Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei.
- Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padaršinimo.

15. TYRINĖJIMAS:

- Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko.
- Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS:

- Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema.
- Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus.
- Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.

17. KŪRYBIŠKUMAS:

- Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes.
- Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas.
- Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS:

- Pasako, parodo, ką nori išmokti.
- Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius.
- Pasako, ką veikė ir ką išmoko.

5 ŽINGSNIS

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI:

- Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo.
- Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.

- Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus.
- Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.

2. FIZINIS AKTYVUMAS:

- Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukš- tai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį
- Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.

3. EMOCIJU SUVOKIMAS IR RAIŠKA:

- Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo.
- Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakvie- čia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).
- Pradeda kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ:

- Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais.
- Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes.
- Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA:

- Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė).
- Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus.
- Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS:

- Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.
- Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS:

- Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia.
- Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tiksliai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės

ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.

- Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.

8. SAKY TINĖ KALBA:

Klausymas

• Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. • Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.

Kalbėjimas

• Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis.

• Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį.

• Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose.

• Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.

9. RAŠY TINĖ KALBA:

Skaitymas

• Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę.

• Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.

Rašymas

• Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.).

• Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.

10. APLINKOS PAŽINIMAS:

• Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas.

• Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus.

• Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją.

• Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.

• Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus.

- Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip juos naudoti maistui.
- Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra).

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS:

Skaičiavimas

- Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau?
- Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų ar elementų seką, nebū- tinai laikosi tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus ar elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius.

Matavimas

- Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį.
- Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginis matavimas (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio, ir atvirkščiai.
- Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan.
- Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.

12. MENINĖ RAIŠKA:

Muzika

- Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniai. Savais žodžiais išsako kilsius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius.
- Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti.
- Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.
- Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.

Šokis

- Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštasis, paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.
- Šoka improvizuotai kurdamas penkių šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreikšdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškiniai, gyvūnai).

Vaidyba

- Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria išsisa-

žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.

Vizualinė raiška

- Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.
- Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).

13. ESTETINIS SUVOKIMAS:

- Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Gro- žisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.
- Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruo- žus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.
- Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS:

- Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.
- Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.
- Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.

15. TYRINĖJIMAS:

- Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti).
- Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios pada- rytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos).
- Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti.
- Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbė- dami apie tai kar- tais susieja skirtingus pastebėjimus

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS:

- Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus.
- Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.
- Nepasisiekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.

17. KŪRYBIŠKUMAS:

- Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus.
- Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį.
- Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus.
- Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS:

- Norėdamas ką nors išmokyti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja.
- Drašiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina.
- Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...

6 ŽINGSNIS

1. KASDIENIO GYVENIMO IGŪDŽIAI:

- Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą.
- Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.
- Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus.
- Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.

2. FIZINIS AKTYVUMAS:

- Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvėrimingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu.
- Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.

3. EMOCIJU SUVOKIMAS IR RAIŠKA:

- Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis.
- Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskrusta, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.
- Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ:

- Pats taiko įvairesnius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis ir kt.).
- Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.
- Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA:

- Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.

- Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę.
- Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS:

- Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.
- Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS:

- Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja.
- Taikiai diskutuoja, tariausi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
- Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.

8. SAKYBINĖ KALBA:

Klausymas

- Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme.
- Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.

Kalbėjimas

- Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta.
- Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius.
- Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių.
- Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.

9. RAŠYBINĖ KALBA:

Skaitymas

- Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį, kaip atskirų raidžių junginį.
- Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.

Rašymas

- Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.

10. APLINKOS PAŽINIMAS:

- Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą.
- Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą.
- Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdedą daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos.
- Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė.
- Papasakoja apie tradicines šventes.
- Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai.
- Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą.

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS:

Skaičiavimas

- Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.
- Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.

Matavimas

- Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.
- Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, spindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.).
- Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt.
- Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).

12. MENINĖ RAIŠKA:

Muzika

- Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilsius išpūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.
- Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą.
- Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinių.
- Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.

Šokis

- Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.
- Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.

Vaidyba

- Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpos žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas.

Vizualinė raiška

- Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildoma grafinais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.
- Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS:

- Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba.
- Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu.
- Pasakoja išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilsius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS:

- Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.
- Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą.
- Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.

15. TYRINĖJIMAS:

- Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami.
- Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti.

- Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse.
- Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą).
- Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus.
- Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų.
- Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS:

- Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė.
- Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų.
- Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.

17. KŪRYBIŠKUMAS:

- Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų.
- Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja.
- Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato.
- Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS:

- Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju.
- Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprenddamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti.
- Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.

Vardas pavardė		Vertinimo data:
Amžius iki dabar: m. mėn.		
Ugdymo sritys	Vertinimas	Žingsniai
1. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai		1 2 3 4 5 6
2. Fizinis aktyvumas		1 2 3 4 5 6
3. Emocijų suvokimas ir raiška		1 2 3 4 5 6
4. Savireguliacija ir savikontrolė		1 2 3 4 5 6
5. Savivoka ir savigarba		1 2 3 4 5 6
6. Santykiai su suaugusiaisiais		1 2 3 4 5 6
7. Santykiai su bendraamžiais		1 2 3 4 5 6
8. Sakytinė kalba		1 2 3 4 5 6
9. Rašytinė kalba		1 2 3 4 5 6
10. Aplinkos pažinimas		1 2 3 4 5 6
11. Skaičiavimas ir matavimas		1 2 3 4 5 6
12. Meninė raiška		1 2 3 4 5 6
13. Estetinis suvokimas		1 2 3 4 5 6
14. Iniciatyvumas ir atkaklumas		1 2 3 4 5 6
15. Tyrinėjimas		1 2 3 4 5 6
16. Problemų sprendimas		1 2 3 4 5 6
17. Kūrybiškumas		1 2 3 4 5 6
18. Mokėjimas mokytis		1 2 3 4 5 6